

Національний фонд досліджень України
Національний університет водного господарства
та природокористування

**Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), державних інструментів їх забезпечення, проблем та можливостей суспільної інтеграції ВПО в нове соціальне середовище
(науково-аналітична доповідь)**

Рівне-2023

Дослідження актуальних потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), очікувань щодо соціального захисту та обізнаності про можливості його отримання виконане за проектом «Забезпечення соціального захисту учасників АТО/ООС та суспільної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах посилення загроз соціальній безпеці» (реєстраційний номер 2021.01/0343), який переміг у конкурсі Національного фонду досліджень України «Наука для безпеки і сталого розвитку України».

Проект спрямований на науково-методологічне обґрунтування та розробку прикладного інструментарію забезпечення соціального захисту учасників АТО/ООС та суспільної інтеграції ВПО, що набуває особливого суспільного значення в умовах тривалої російської агресії. Проект виконується під егідою Міністерства освіти і науки України, виконавець - Національний університет водного господарства та природокористування МОН України (авторський колектив: Самолук Н.М., Грішнова О.А., Панькова О.В., Юрчик Г.М., Мазур Н.О., Кроль В.В., Рощик І.І.)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ.....	5
РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТИЗИ.....	8
I. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб	8
II. Оцінка державних інструментів задоволення потреб ВПО.....	13
III. Оцінка життєстійкості, характеру та рівня інтеграції ВПО у приймаючі громади.....	22
IV. Заходи щодо забезпечення соціальної адаптації та інтеграції ВПО у нове соціальне середовище	41
ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ.....	48
ДОДАТОК. Анкета експерта (інструментарій дослідження).....	54

Вступ

Дослідження проблем соціальної інтеграції та актуалізованих потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО) України є частиною великого проєкту «Забезпечення соціального захисту учасників АТО/ООС та суспільної інтеграції внутрішньо переміщених осіб в умовах посилення загроз соціальній безпеці в Україні», що виконується на замовлення Національного фонду досліджень України (реєстраційний номер проєкту: 2021.01/0343). Дослідження було анонсовано ще у 2021 р., проте неоголошена повномасштабна війна в Україні розширила його межі і зміст, простір проблем і потреб, актуалізувало запит на його проведення з новою силою в нових надскладних й небезпечних умовах.

Проєкт виконується під егідою Міністерства освіти і науки України, виконавець - Національний університет водного господарства та природокористування МОН України (керівник Н. Самолюк). В ході виконання тієї частини проєкту, що стосується внутрішньо переміщених осіб (ВПО), колективом виконавців заплановано отримати унікальний масив емпіричних даних щодо актуалізованих потреб та проблем ВПО, їх соціальної інтеграції в приймаючі громади, пошуку ресурсних можливостей для соціально-економічної адаптації й розвитку.

Повномасштабна неоголошена війна триває вже більш, ніж півтора роки, найбільш гостру фазу війни із максимальним ступенем невизначеності її подальшого перебігу - вже пройдено. Певною мірою стабілізувалась і ситуація із ВПО. Тож можна стверджувати, що прийшов час переводити роботу щодо вирішення проблем ВПО із режиму «гасіння пожежі» до режиму планованої, добре організованої та скоординованої діяльності. Такий перехід потребує формування цілісного концептуального бачення проблем, потреб та перебігу процесів суспільної інтеграції ВПО у приймаючі громади, з урахуванням впливу повномасштабної війни, яка все ще триває, посилення пов'язаних з цим загроз соціальній безпеці України. Можливість формування такого підґрунтя фактично унеможлиблюється тим, що значна кількість питань залишається не висвітленою через масштаби вимушеного внутрішнього переміщення в Україні та їх наслідки.

Певною відповіддю на цей запит часу стає формування обґрунтованого концептуального, науково-прикладного підґрунтя для ефективних управлінських рішень стратегічного і тактичного характеру й реалізації дієвої регуляторної соціально-економічної політики України щодо мінімізації ризиків і загроз соціальній безпеці, покращення умов і адресності у життєзабезпеченні ВПО.

У прикладному вимірі результати емпіричних досліджень, соціальної експертизи зазначеної проблематики вкрай необхідні для своєчасного реагування на проблеми та потреби ВПО України, що змушені були покинути місця свого постійного проживання через повномасштабну збройну російську агресію.

1. МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

Основна мета та ключові питання дослідження

Виявити актуальні потреби ВПО відповідність державних інструментів соціального захисту потребам ВПО, рівень життєстійкості та інтегрованості ВПО, ефективні механізми адаптації та інтеграції ВПО до приймаючих громад

Дизайн дослідження

Метод	Вибірка	Цільова аудиторія	Географія	Анкета
<p>Опитування експертів проведено методом анкетування (самозаповнення опитувальника - анкети експерта) у паперовому чи електронному варіантах (онлайн-анкета в додатку Google Forms). Технічну обробку результатів здійснено за допомогою програмного забезпечення Microsoft Excel, а їх узагальнення - це результат інтелектуальної праці відповідальних виконавців дослідження</p>	<p>В опитуванні взяли участь 38 експертів різного віку та статі, які проживають в різних регіонах України, діяльність яких безпосередньо пов'язана з ВПО - їх проблемами, потребами, способами їх забезпечення</p>	<p>Експерти, які представляють основні інституції, долученні до вивчення та вирішення проблем ВПО:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ органи та структури державної і регіональної влади; ▪ органи місцевого самоврядування; ▪ державні заклади соціального захисту населення; ▪ медичні заклади; ▪ волонтерські або інші громадські організації та об'єднання; ▪ заклади науки та освіти, що займаються проблемами ВПО. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ м. Київ та Київська область; ▪ Львівська область; ▪ Рівненська область; ▪ Одеська область; ▪ Дніпропетровська область; ▪ Запорізька область; ▪ Вінницька область; ▪ Полтавська область; ▪ Харківська область; ▪ Херсонська область; ▪ Чернівецька область. 	<p>Анкета експерта - це базовий інструмент соціальної експертизи, що надає можливість зібрати соціологічну інформацію для її подальшої обробки та узагальнення. Зміст анкети експерта з проблем і потреб ВПО розроблено відповідальними виконавцями дослідження. Питання анкети були структуровані за змістовними блоками, які спрямовані на виявлення оцінок експертів щодо предмету дослідження, для досягнення визначеної мети.</p> <p>Тривалість: до 30 хвилин</p>

В науково-аналітичній доповіді представлено результати експертного опитування щодо оцінки потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО), державних інструментів їх забезпечення, проблем та можливостей суспільної інтеграції ВПО в нове соціальне середовище в умовах неоголошеної повномасштабної війни в Україні.

Соціальну експертизу було проведено у вересні-жовтні 2023 р. В експертному опитуванні взяли участь 38 експертів, діяльність яких безпосередньо пов'язана з ВПО - їх проблемами, потребами, способами їх забезпечення. Соціальний портрет експертів представлено в табл. 1.

Таблиця 1. Розподіл респондентів за соціально-демографічними, регіональними, професійними ознаками

Ознака	Категорія респондентів	Кількість респондентів, осіб	Частка респондентів, %
Стать:	чоловіки	10	28,9
	жінки	28	71,1
Вік:	○ до 35 років	8	21,1
	○ 36-59 років	26	68,4
	○ 60 років і старші	4	10,5
Рівень освіти:	▪ вища освіта, у т.ч. наявність наукового ступеня	38 (11)	100 (28,9)
Сфера діяльності:	▪ Науки та освіти, що займається проблемами ВПО	12	31,6
	▪ Волонтерської або іншої громадської організації чи об'єднання	8	21,1
	▪ Органів місцевого самоврядування	7	18,4
	▪ Органів і структур державної та регіональної влади	7	18,4
	▪ Державного органу соціального захисту або медичного закладу	4	10,5
Регіон:	м. Київ та Київська область	12	31,6
	Львівська область	6	15,8
	Рівненська область	6	15,8
	Одеська область	4	10,5
	Дніпропетровська область	3	7,9
	Запорізька область	2	5,3
	Вінницька область	1	2,6
	Полтавська область	1	2,6
	Харківська область	1	2,6
	Херсонська область	1	2,6
	Чернівецька область	1	2,6

2. РЕЗУЛЬТАТИ ЕКСПЕРТИЗИ

I. Оцінка потреб внутрішньо переміщених осіб (ВПО).

Для оцінювання актуальності та рівня задоволення потреб внутрішньо переміщених осіб» попередньо визначено 11 потреб. Оцінювання експертами важливості та першочерговості задоволення потреб ВПО передбачає присвоєння кожній потребі рангу від 1 (найважливіша потреба) до 11 (найменш важлива потреба) за умови використання кожного значення ранга лише один раз.

Соціальна експертиза виявила спектр базових потреб ВПО, що мають бути задоволені в першу чергу, це:

1 - потреба в забезпеченні житлом;

2 - потреба у працевлаштуванні й трудовій реалізації;

3 - потреба у гуманітарному забезпеченні (кошти від благодійників, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування);

4 - потреба у соціальній підтримці (відновленні або призначенні пенсій, пільг, соціальних виплат; доступності соціальних послуг; соціальній допомозі з боку соціальних працівників; сторонньому догляді);

5 - потреба у підприємницькій активності (релокація та розвиток бізнесу на новому місці, започаткування нового бізнесу);

Друга лінія спектру потреб ВПО, які потребують задоволення, на думку експертів, є такою:

6 - потреба у медичній допомозі, лікуванні та реабілітації;

7 - потреба в здобутті освіти, у перекваліфікації, професійному розвитку

8 - потреба в правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі (відновлення втрачених документів, оформлення статусу ВПО)

За оцінками експертів на периферії актуалізованих потреб ВПО є такі:

9 - потреба у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище (соціальні зв'язки та комунікації, моральна підтримка в новому соціальному середовищі).

10 - потреба у суспільній повазі та визнанні

11 - потреба у захищеності прав і свобод (табл. 2.).

Таблиця 2. - Відповіді експертів на питання анкети: «Висловіть свою думку щодо важливості та першочерговості задоволення потреб ВПО», % до тих, хто відповів*

Потреби ВПО	Ранг, присвоєний експертами										
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Потреба у забезпеченні житлом	76,3	2,6	0	2,6	0	5,3	0	2,6	0	2,6	7,9
Потреби у гуманітарному забезпеченні (кошти від благодійників, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування)	2,6	28,9	7,9	18,4	13,2	5,3	5,3	7,9	2,6	7,9	0
Потреба в працевлаштуванні й трудовій реалізації	2,6	39,5	26,3	5,3	5,3	5,3	7,9	2,6	5,3	0	0
Потреба у підприємницькій активності (релокація та розвиток бізнесу на новому місці, започаткування нового бізнесу)	0	2,6	10,5	23,7	7,9	7,9	5,3	23,7	7,9	2,6	7,9
Потреба у соціальній підтримці (відновлення або призначення пенсій, пільг, соціальних виплат; доступність соціальних послуг; соціальна допомога з боку соціальних працівників; сторонній догляд)	0	10,5	34,2	10,5	23,7	7,9	5,3	0	5,3	0	2,6
Потреба в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації (збереження здоров'я; фізична та соціально-психологічна реабілітація; медпослуги)	0	0	10,5	15,8	28,9	28,9	7,9	5,3	0	2,6	0
Потреба в здобутті освіти, у перекваліфікації, професійному розвитку	2,6	0	2,6	5,3	7,9	15,8	31,6	7,9	5,3	15,8	5,3
Потреба в правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі (відновлення втрачених документів, оформлення статусу ВПО)	2,6	0	0	10,5	7,9	7,9	15,8	34,2	13,2	7,9	0
Потреба у суспільній повазі та визнанні	2,6	7,9	7,9	0	2,6	0	2,6	7,9	26,3	15,8	26,3
Потреба у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище (соціальні зв'язки та комунікації, моральна підтримка в новому соціальному середовищі).	0	7,9	0	7,9	0	0	15,8	5,3	21,1	28,9	13,2
Потреба у захищеності прав і свобод.	10,5	0	0	0	2,6	15,8	2,6	2,6	13,2	15,8	36,8
Інше (напишіть і оцініть)**											

** Див. Додаток 1 - Анкета експерта, с.5

*Ранги експертами присвоєно від 1 - найважливіша потреба до 11 - найменш важлива потреба.

Кольором позначено концентрацію відповідей експертів, частка яких становить більше 10%, з присвоєнням рангів:

■ - на рівні середнього (6);

■ - на рівні, більш важливого за середній (1-5);

■ - на рівні, менш важливого за середній (7-11).

Чим інтенсивніший колір, тим більше відхилення експертної оцінки від середнього ранга.

Питання передбачало коментарі і доповнення з боку експертів. Результати показали, що троє з 38 залучених до опитування експертів додали в графу «інше» додатково такі альтернативи: місця в садках і школах для дітей; забезпечення документального супроводу в оформленні даних про зруйноване житло; потреба в психологічній реабілітації; потреба в соціальній інтеграції).

Загалом спостерігається досить високий рівень узгодженості думок різних груп експертів при оцінюванні важливості потреб, забезпеченням яких зайняті представники тих чи інших інституцій (органи місцевого самоврядування - забезпечення житлом, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування; державні органи соціального захисту - питаннями адаптації та інтеграції ВПО у нове соціальне середовище тощо) (табл. 3).

Таблиця 3. - Розподіл розрахованого середнього рангу важливості та першочерговості задоволення потреб ВПО за групами експертів* (ранги)

Потреби	Середній ранг потреб за групами експертів - представників				
	волонтерських або інших ГО	держ. органів соціального захисту та медичних закладів	органів і структур держ. та регіональної влади	органів місцевого самоврядування	науки та освіти, що займається проблемами ВПО
✓ у забезпеченні житлом	4	6	2	1	2
✓ в гуманітарному забезпеченні	5	6	5	3	5
✓ у працевлаштуванні й трудовій реалізації	5	5	3	3	3
✓ у підприємницькій активності	6	8	7	5	6
✓ у соціальній підтримці	4	4	3	6	5
✓ в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації	5	5	6	6	5
✓ у здобутті освіти, перекваліфікації, професійному розвитку	6	6	8	8	8
✓ у правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі	7	6	8	8	7
✓ в суспільній повазі та визнанні	8	7	9	7	9
✓ у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище	7	6	9	9	8
✓ у захищеності прав і свобод	7	7	8	9	9

*Ранги експертами присвоєно від 1 - найважливіша потреба до 11 - найменш важлива потреба. Кольором позначено середній ранг за відповідями певної категорії експертів, який відрізняється від загального середнього ранга більше ніж на одну позицію у бік зниження/підвищення важливості та першочерговості задоволення потреб. Чим інтенсивніший колір, тим більше відхилення від загального середнього ранга.

Експертам була надана можливість оцінити рівень задоволеності кожної з 11 потреб ВПО виходячи з того, що:

- 0-20% - потреба не задовольняється або задовольняється дуже слабо;
- 21-40% - потреба задовольняється слабо;
- 41-60% - потреба задовольняється на середньому рівні;
- 61-80% - потреба задовольняється на належному рівні;
- 81-100% - потреба задовольняється практично повністю.

За оцінками експертів, найбільшою гострою на сьогодні є проблема щодо задоволення потреб ВПО у забезпеченні житлом. Половина опитаних стверджують, що ця найактуальніша потреба не задовольняється або задовольняється дуже слабо (на рівні 0-20%), ще 31,6% експертів оцінюють рівень потреби ВПО у забезпечення житлом як досить слабкий (21-40%). Відносно слабо задоволеними (42,1% оцінок) респонденти вважають такі взаємопов'язані потреби, як у працевлаштуванні й трудовій реалізації та у підприємницькій активності (у т. ч. релокація та розвиток бізнесу на новому місці, започаткування нового бізнесу), реалізація яких здатна забезпечити джерело отримання доходів для реалізації усіх решти потреб. Найкраща ситуація спостерігається у задоволенні потреб ВПО щодо отримання ними соціальної підтримки (зокрема відновлення або призначення пенсій, пільг, соціальних виплат; доступності соціальних послуг; соціальної допомоги з боку соціальних працівників; забезпечення стороннім доглядом) - 57,9% експертних оцінок свідчать, що потреба задовольняється на належному рівні або практично повністю. Досить високо оцінено також задоволення переміщеними особами потреб у здобутті освіти, перекваліфікації та професійному розвитку (52,6% експертів зазначили рівень задоволення від 61% і вище, при цьому половина з них впевнені, що освітні потреби ВПО на сьогодні задовольняються практично повністю). Задоволення решти зазначених в анкеті потреб оцінено на середньому рівні з незначним відхиленням у бік «належного рівня задоволення потреб». Водночас, за жодною групою потреб не отримано хоча б третини суджень експертів з оцінкою «потреба задовольняється практично повністю» (табл. 4.).

Таблиця 4. - Розподіл експертних оцінок рівня задоволення потреб ВПО, % до опитаних

Потреба ВПО	Рівень задоволеності потреби*, %				
	0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
1	2	3	4	5	6
Потреба у забезпеченні житлом	50,0	31,6	13,2	2,6	2,6
Потреби у гуманітарному забезпеченні (кошти від благодійників, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування)	0	18,4	34,2	42,1	5,3
Потреба в працевлаштуванні й трудовій реалізації	7,9	34,2	47,4	10,5	0
Потреба у соціальній підтримці (відновлення або призначення пенсій, пільг, соціальних виплат;	2,6	10,5	28,9	47,4	10,5

доступність соціальних послуг; соціальна допомога з боку соціальних працівників; сторонній догляд)					
1	2	3	4	5	6
Потреба в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації (збереження здоров'я; фізична та соціально-психологічна реабілітація; медпослуги)	2,6	10,5	50,0	28,9	7,9
Потреба в здобутті освіти, у перекваліфікації, професійному розвитку	5,3	0	42,1	26,3	26,3
Потреба в правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі (відновлення втрачених документів, оформлення статусу ВПО тощо)	2,6	2,6	36,8	39,5	18,4
Потреба у суспільній повазі та визнанні	10,5	10,5	39,5	36,8	2,6
Потреба у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище (соціальні зв'язки та комунікації, моральна підтримка в новому соціальному середовищі)	7,9	13,2	50,0	21,1	7,9
Потреба у захищеності прав і свобод	5,3	13,2	44,7	31,6	5,3

*0-20% - потреба не задовольняється або задовольняється дуже слабо; 21-40% - потреба задовольняється слабо; 41-60% - потреба задовольняється на середньому рівні; 61-80% - потреба задовольняється на належному рівні; 81-100% - потреба задовольняється практично повністю.

Кольором позначено концентрацію відповідей експертів, частка яких становить більше 20%, з оцінкою задоволення потреб:

- - на середньому рівні;
- - вище середнього рівня;
- - нижче середнього рівня.

Чим інтенсивніший колір, тим більше відхилення експертної оцінки від середнього рівня задоволення потреб ВПО.

II. Оцінка державних інструментів задоволення потреб ВПО та сприяння їх інтеграції у приймаючі громади

Рівень поінформованості ВПО про державні інструменти соціального захисту щодо задоволення потреб вимушених переселенців

Експертам була надана можливість відповісти на питання анкети: *«На Вашу думку, в якій мірі ВПО поінформовані про існуючі інструменти соціального захисту, що надає для них держава?»*. Переважна більшість експертів (65,8%) вважають, що рівень поінформованості ВПО про інструменти соціального захисту, які їм надає держава у середньому дорівнює на 41-80% (рис. 1). Це достатньо високий показник обізнаності, що створює передумови для того, щоб цими інструментами активно користуватися.

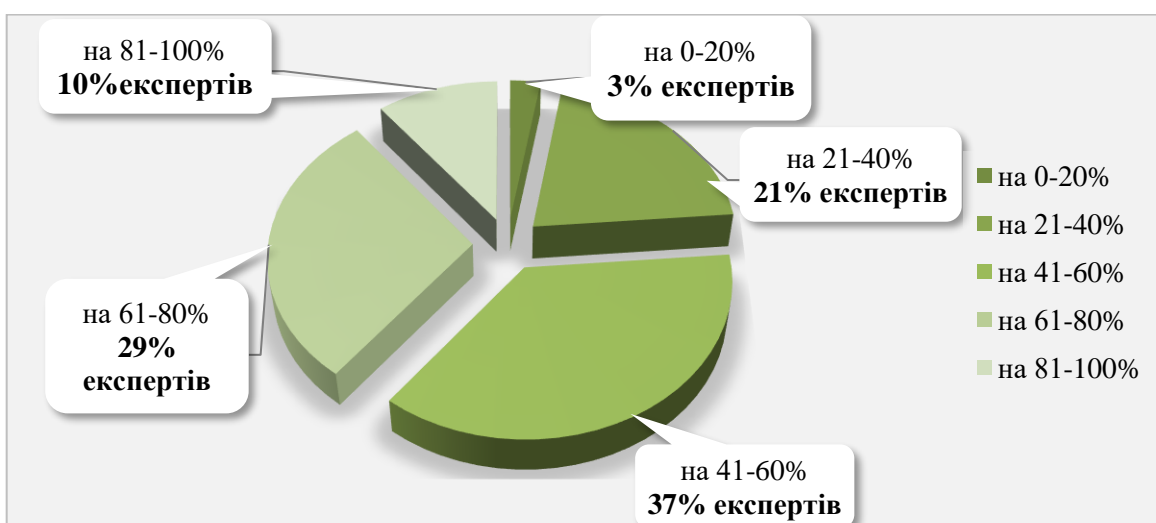

Рис.1. Відповіді експертів на питання анкети: *«На Вашу думку, в якій мірі ВПО поінформовані про існуючі інструменти соціального захисту, що надає для них держава?»*, % до опитаних

Основними джерелами інформації для отримання послуг та задоволення власних потреб ВПО, на думку експертів, виступають соціальні мережі (73,7%), спілкування та обмін інформацією з іншими ВПО, які переїхали в цю ж місцевість (68,4%), органи соціального захисту та соцзабезпечення на місцях (55,3%), волонтерські та інші профільні громадські організації (52,6%) (рис. 2)

Рис. 2. Експертні оцінки джерел інформації, до яких звертаються ВПО для отримання послуг й задоволення власних потреб*

*Експертам було запропоновано обрати не більше п'яти варіантів відповідей

Інструменти для задоволення потреб ВПО у забезпеченні житлом¹

Відповідно до чинного законодавства України задоволення потреб ВПО в житловому забезпеченні реалізується завдяки інструментам соціального захисту, що наведені в табл. 5. Однак, вказані інструменти мають різний рівень відповідності реальним потребам ВПО.

Таблиця 5. - Експертні оцінки повноти та ефективності визначених державою інструментів задоволення житлових потреб ВПО, % до опитаних*

Державні інструменти задоволення ЖИТЛОВИХ потреб ВПО	Відповідність інструменту соціального захисту потребам ВПО				
	1 не повною мірою і неефективно задовольняє потреби ВПО	2	3	4	5 повною мірою та ефективно задовольняє потреби ВПО
1	2	3	4	5	6
Державна підтримка будівництва / придбання доступного житла	60,5	21,1	13,2	2,6	2,6
Надання довгострокових (до 20 років) кредитів, які надаються індивідуальним забудовникам житла на селі	36,8	36,8	18,4	2,6	5,3
Безоплатне отримання у тимчасове користування з оплатою житлово-комунальних та інших послуг	21,1	31,6	31,6	15,8	0,0

¹ Оцінювання інструментів для задоволення потреб ВПО у забезпеченні житлом проводилося за 5-бальною шкалою: 1 - не повною мірою і неефективно задовольняє потреби, ..., 5 - повною мірою та ефективно задовольняє потреби

житлових приміщень					
1	2	3	4	5	6
Отримання у платне користування житла із житлового фонду соціального призначення	31,6	34,2	21,1	7,9	5,3
Отримання податкової знижки за договором оренди житла	36,8	28,9	13,2	15,8	5,3
Отримання грошової компенсації на придбання житла	47,4	28,9	10,5	7,9	5,3

Примітка: Колоризація відображає концентрацію відповідей експертів:

- - найбільші частки за оцінками (1) та (2)
- - найбільші частки за оцінками (4) та (5)

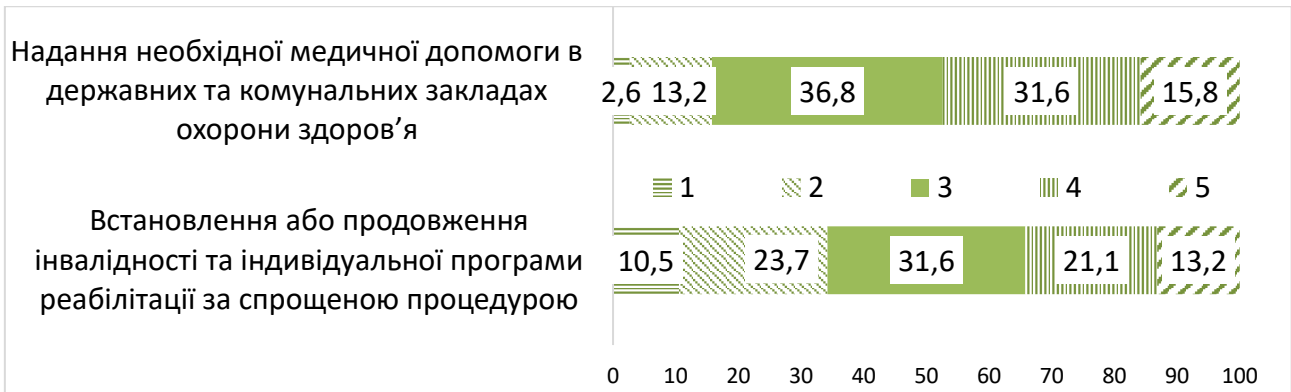
Результати проведеної соціальної експертизи показали, що значимість усіх законодавчо встановлених і діючих на сьогодні інструментів для житлового забезпечення ВПО у контексті відповідності їх потребам, є доволі низькою. Зокрема, за оцінками експертів в найбільшій мірі не відповідає потребам ВПО програма державної підтримки будівництва / придбання доступного житла, а також отримання грошової компенсації на придбання житла (сумарна частка оцінок експертів на рівні 1 та 2 складає відповідно 81,6% та 76,3%).

Варто зазначити, що жоден з існуючих інструментів житлозабезпечення ВПО не отримав значної частки високих оцінок на рівні 5. Близько 16% експертів вважають доволі ефективними інструментами соціального захисту ВПО, що певною мірою відповідають задоволенню їхніх потреб (на рівні бальної оцінки 4) такі інструменти як безоплатне отримання у тимчасове користування з оплатою житлово-комунальних послуг житлових приміщень та отримання податкової знижки за договором оренди житла.

Отже, діючі на сьогодні інструменти житлового забезпечення ВПО в своїй більшості є мало ефективними. Це вказує на необхідність їх перегляду в напрямі розширення їх доступності (в т.ч. фінансової) та відповідності можливостям ВПО.

Інструменти для задоволення потреб ВПО у лікуванні та реабілітації

Інструменти соціального захисту ВПО у сфері лікування та реабілітації мають різну оцінку експертів щодо їх відповідності потребам ВПО. Такий державний інструмент, як надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я є важливим для ВПО. Як видно з рис. 3., експерти оцінили його ефективність достатньо високо - майже половина з них вважають, що він працює достатньо ефективно - 47,4% - повністю (5) та в основному (4) задовольняє потреби ВПО. Однак 15,8% респондентів оцінили реалізацію цього інструменту на практиці переважно і в основному негативно (сумарний показник бальних оцінок 1 та 2).

1 - інструмент не повною мірою і неефективно задовольняє потреби, ..., 5 - повною мірою та ефективно задовольняє потреби

Рис. 3. Результати оцінювання експертами задоволення потреб ВПО у лікуванні та реабілітації, % до опитаних

Невисокими виявилися оцінки експертів такого інструменту, як встановлення або продовження інвалідності та індивідуальної програми реабілітації за спрощеною процедурою. При тому, що 34,3% експертів зазначили, що повністю (5) або в основному (4) він відповідає потребам ВПО, проте 34,2% експертів надали негативні оцінки (сумарний показник бальних оцінок 1 та 2). Позитивні майже дорівнюють негативним. Це означає, що в державній політиці щодо задоволення потреб ВПО треба приділити особливу вагу механізмам реалізації цього інструменту для збільшення його ефективності.

Таким чином, наявний перелік інструментів з підтримки ВПО у сфері охорони здоров'я є досить обмеженим. Ефективність такого інструменту, як встановлення або продовження інвалідності та індивідуальної програми реабілітації за спрощеною процедурою викликає сумнів. На це треба звернути увагу відповідним державним органам і структурам, які беруть участь в реалізації цього інструменту на практиці. Фактично держава застосовує принцип універсальності по відношенню до ВПО в частині надання їм відповідних послуг на рівні з іншими громадянами.

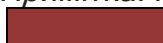

Інструменти для задоволення потреб ВПО у працевлаштуванні, достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації

За оцінками експертів діючі інструменти соціального захисту ВПО у сфері працевлаштування, достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації у своїй більшості повністю або ж в значній мірі не відповідають потребам ВПО. Зокрема, мають досить низьку оцінку експертів (сумарно за бальними оцінками 1 та 2) такі інструменти як компенсація фактичних транспортних витрат на переїзд та проходження медогляду (68,4%); компенсація роботодавцю витрат на оплату праці ВПО (68,4%); компенсація витрат роботодавцю на перепідготовку та підвищення кваліфікації ВПО (57,8%).

Таблиця 6. - Експертні оцінки повноти та ефективності визначених державою інструментів задоволення потреб ВПО у достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації, % до опитаних*

Інструменти	Відповідність інструменту соціального захисту потребам ВПО				
	1 не повною мірою і неефективно задовольняє потреби	2	3	4	5 повною мірою та ефективно задовольняє потреби
1	2	3	4	5	6
Компенсація фактичних транспортних витрат на переїзд та на проходження медогляду	39,5	28,9	23,7	2,6	5,3
1	2	3	4	5	6
Компенсація роботодавцю витрат на оплату праці працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО за строковими трудовими договорами	39,5	28,9	23,7	2,6	5,3
Компенсація роботодавцю витрат на перепідготовку та підвищення кваліфікації працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО	28,9	28,9	21,1	15,8	5,3
Спрощена процедура призначення допомоги по безробіттю	10,5	28,9	23,7	23,7	13,2
Одноразове отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці	23,7	21,1	21,1	15,8	18,4
Забезпечення дітей грудного віку та другого року життя з числа ВПО безкоштовним харчуванням	21,1	10,5	31,6	31,6	5,3

Примітка: Колоризація відображає концентрацію відповідей експертів:

- - найбільші частки за оцінками (1) та (2)
- - найбільші частки за оцінками (4) та (5)

В той же час, серед інструментів відповідного блоку порівняно вищі оцінки експертів (сумарно за більшими оцінками 4 та 5) отримала такі інструменти як: спрощена процедура призначення допомоги по безробіттю (36,9%); одноразове отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці (34,9%); забезпечення дітей грудного віку та другого року життя з числа ВПО безкоштовним харчуванням (36,9%). Очевидно що ці інструменти не вирішують проблему

формування доходів та працевлаштування ВПО безпосередньо. Відтак, можна стверджувати, що наразі дієві механізми задоволення потреб ВПО у сфері працевлаштування, достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації в Україні відсутні. Це обумовлює необхідність їх перегляду в напрямі посилення їх адресності та зорієнтованості на кінцевий результат задоволення потреби.

Інструменти для задоволення потреб ВПО у освіті та професійному розвитку

На думку більшості експертів (61%) серед діючих інструментів задоволення потреб ВПО у освіті та професійному розвитку кумулятивно повному (5) та практично повному (4) задоволенню потреб ВПО відповідає забезпечення безкоштовним харчуванням дітей, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних закладах (Рис. 4).

*1 - інструмент не повною мірою і неефективно задовольняє потреби, ..., 5 - повною мірою та ефективно задовольняє потреби

Рис. 4. Результати оцінювання експертами задоволення потреб ВПО у освіті та професійному розвитку, % до опитаних

На Рис. 4 показано, що також достатньо значимим інструментом за оцінками (сумарно 5 та 4) експертів є влаштування дітей ВПО у дошкільні

та загальноосвітні навчальні заклади (47,4%); продовження освіти в інших регіонах України за рахунок держбюджету (47,4%); отримання державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти (44,8%).

В той же час, державне замовлення на підготовку фахівців і кадрів, а також разове безоплатне навчання зі стипендіальним забезпеченням на підготовчих курсах закладів вищої освіти тривалістю до одного року з наступним вступом до закладів вищої освіти для ВПО, на думку відповідно 44,7% та 31,6% експертів, має досить низький рівень відповідності потребам ВПО (сумарно відповідає бальним оцінками 1 та 2).

Таким чином, ряд інструментів задоволення потреб ВПО у освіті та професійному розвитку відповідають потребам більшості ВПО та є ефективними (безкоштовне харчування дітей, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних закладах; влаштування дітей ВПО у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади; продовження освіти в інших регіонах України за рахунок держбюджету; отримання державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти). Інші ж інструменти мають дещо нижчий рівень відповідності потребам ВПО, а відтак потребують перегляду.

Інструменти для задоволення потреб ВПО у адаптації в нове соціальної середовище

Переважає більшість експертів (55-63%) вказали на повну (5) та практично повну (4) відповідність наявних інструментів адаптації ВПО в нове соціальної середовище їх потребам. Зокрема, 63,2% експертів найбільш ефективним інструментом підтримки ВПО в цілях їх адаптації в соціальне середовище вважають призначення / збереження соціальних виплат згідно чинного законодавства (63,1%) та отримання гуманітарної та іншої допомоги (63,2%).

Таблиця 7. - Експертні оцінки повноти та ефективності визначених державою інструментів задоволення потреб ВПО для адаптації ВПО в нове соціальної середовище, % до опитаних*

Інструменти	Відповідність інструменту соціального захисту потребам ВПО				
	1 не повною мірою і неефективно задовольняє потреби	2	3	4	5 повною мірою та ефективно задовольняє потреби
Призначення / збереження соціальних виплат згідно чинного законодавства	2,6	15,8	18,4	26,3	36,8
Отримання одноразової грошової допомоги	7,9	15,8	18,4	39,5	18,4
Отримання щомісячної допомоги на проживання та	2,6	18,4	18,4	36,8	23,7

інших видів підтримки					
Отримання гуманітарної та іншої допомоги	2,6	5,3	28,9	39,5	23,7
Інформаційно-консультаційний супровід	2,6	7,9	34,2	31,6	23,7

Примітка: Колоризація відображає концентрацію відповідей експертів:

 - найбільші частки за оцінками (4) та (5)

Порівняно з іншими інструментами дещо нижчий рівень відповідності потребам ВПО мають отримання одноразової грошової допомоги та отримання щомісячної допомоги на проживання (сумарно частка експертів, які оцінили дієвість цих інструментів на рівні 1 та 2 відповідно становить 23,7% та 21,0%).

Таким чином, наявні інструменти для адаптації ВПО в нове соціального середовище є досить дієвими. Відтак, практику їх реалізації доцільно продовжити з одночасним підвищенням рівня їх відповідності чинним соціальним стандартам та гарантіям.

Інструменти для задоволення потреб ВПО у суспільній повазі та визнанні

На думку експертів значимими та такими що в повній (5) та практично в повній (4) мірі відповідають потребам ВПО є наступні інструменти задоволення їх потреб у суспільній повазі та визнанні: відпустка без збереження заробітної плати тривалістю не більше 90 календарних днів у період воєнного стану (53%); отримання безкоштовної правової допомоги (65,7%), а також отримання безкоштовної психологічної допомоги і реабілітації (63,2%). В той же час, досить значна частка респондентів вказали на повну невідповідність (1) або надто низьку відповідність (2) потребам ВПО таких інструментів як заборона нарахування пені та/або штрафів на основну суму заборгованості по кредитах та позиках (36,8%), звільнення від обов'язку погашення основної суми та відсотків по іпотечним кредитам (31,6%).

Таблиця 8. - Експертні оцінки повноти та ефективності визначених державою інструментів задоволення потреб ВПО для адаптації ВПО в нове соціального середовище, % до опитаних*

Інструменти соціального захисту	Відповідність інструменту соціального захисту потребам УБД ²				
	1 не повною мірою, неефективно задовольняє потреби	2	3	4	5 повною мірою та ефективно задовольняє потреби
1	2	3	4	5	6
Заборона нарахування пені	10,5	26,3	26,3	18,4	18,4

² 1 - не повною мірою і неефективно задовольняє потреби, ..., 5 - повною мірою та ефективно задовольняє потреби.

та/або штрафів на основну суму заборгованості по кредитах та позиках					
Звільнення від обов'язку погашення основної суми та відсотків по іпотечним кредитам	13,2	18,4	31,6	21,1	15,8
Відпустка без збереження заробітної плати тривалістю не більше 90 календарних днів у період воєнного стану	5,3	13,2	28,9	23,7	28,9
Отримання безкоштовної правової допомоги	0,0	13,2	21,1	36,8	28,9
Отримання безкоштовної психологічної допомоги і реабілітації	10,5	5,3	21,1	39,5	23,7

Примітка: Колоризація відображає концентрацію відповідей експертів:

- - найбільші частки за оцінками (1) та (2)
- - найбільші частки за оцінками (4) та (5)

Отже, серед чинних інструментів задоволення потреб ВПО у суспільній повазі та визнанні частина є досить дієвими та відповідає потребам ВПО (відпустка без збереження заробітної плати тривалістю не більше 90 календарних днів у період воєнного стану; отримання безкоштовної правової допомоги; отримання безкоштовної психологічної допомоги і реабілітації). Інші ж інструменти потребують перегляду.

III. Оцінка життєстійкості, характеру та рівня інтегрованості ВПО у приймаючі громади, діяльності соціальних інституцій

Експертна оцінка життєстійкості

Життєстійкість – важливий внутрішній ресурс людини, що проявляється у здатності долати найтяжчі випробування в екстремальних умовах, під час війни, відновлятися, гнучко реагувати на зовнішні несприятливі і трагічні обставини й події. Розвиненість цього вкрай важливого внутрішнього ресурсу в людині забезпечує збереження психо-фізіологічного балансу, адекватне реагування й виживання в надскладних небезпечних для життя і здоров'я умовах. На індивідуальному рівні життєстійка, резильєнтна людина здатна дати раду собі й своїм близьким, швидко прийняти рішення для забезпечення безпеки власної та свого найближчого оточення. Розвиток життєстійкості особистості є складовою подолання наслідків впливу психотравмуючих ситуацій під час війни.

Блок питань інструментарію дослідження стосувався виявлення параметрів життєстійкості людини за екстремальних умов впливу небезпек війни. Результати проведеної соціальної експертизи показали, що життєстійкість людини стоїть на 4-х китах: це - 1) психічне здоров'я, висока стресостійкість, оптимізм, доброзичливість, віра і надія на краще (97,4%), 2) вміння комунікувати в новому соціальному середовищі, здатність відстояти себе, свої інтереси (76,3%), 3) здатність до швидкої адаптації в екстремальних умовах (65,8%), 4) фізичне здоров'я, здатність до відновлення (60,5%) (рис. 5.)

Рис. 5. Експертна оцінка параметрів внутрішньої стійкості людини за несприятливих, екстремальних умов впливу небезпек війни, % до тих, хто відповів*

*Респонденти обирали до 5 альтернатив в питанні

Саме ці першочергові прояви життєстійкості людини стають базовими передумовами для того, щоб знаходити ресурси для виживання, для задоволення потреб й розв'язання проблем своїх і свого найближчого оточення; для відновлення після травмуючих подій.

Внутрішній локус контролю людини, що виявляється у збереженні власної «системи підтримки»: зміцненні стосунків з рідними та близькими людьми, з собою, з природою і Богом, а також здатність до стійкого особистісного розвитку, є важливими параметрами прояву життєстійкості (на думку 34,5% та 21,1% експертів відповідно).

На колективному рівні життєстійкість спільноти – це прагнення та можливості повноцінно жити, працювати, відтворюватися після пережитих травматичних подій; це - внутрішні зміни, що розкриваються в людях через здатність до відновлення, стійкості, адаптації та зростання, що потрібні для успіху в майбутньому. Життєстійкість ВПО, які зазнали впливу травмуючих обставин і руйнівних наслідків війни, є підґрунтям їх успішної адаптації, гідного існування та спроможності до відновлення та розвитку. Життєстійкість вимушених переселенців відіграє значну роль з позицій відновлення людського потенціалу, збереження і накопичення людського капіталу, повоєнної відбудови економіки й країни в цілому. Результати соціальної експертизи показали усереднені показники щодо того, скільки серед ВПО тих, кого можна віднести до життєстійких особистостей (рис. 6).

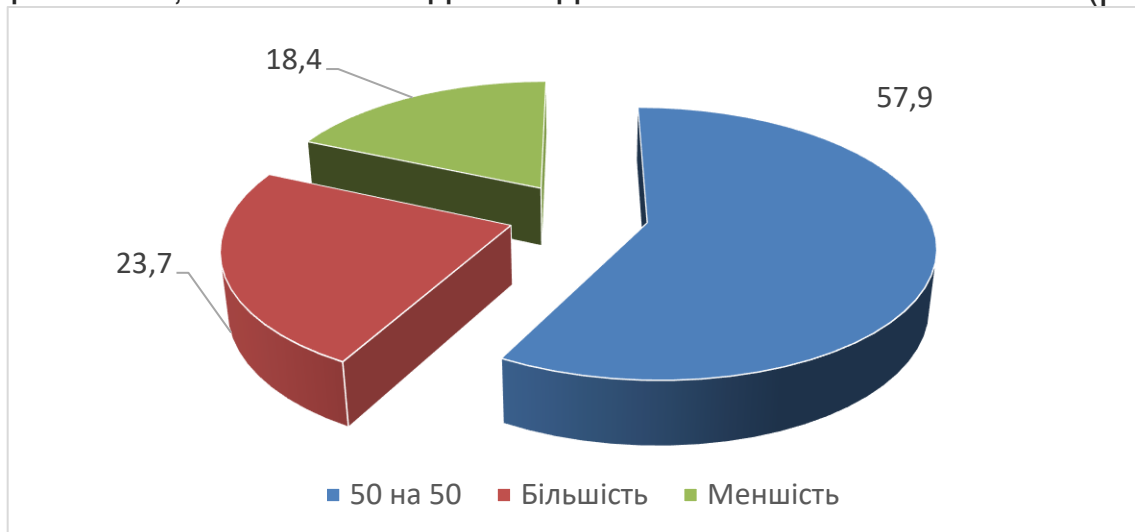

Рис. 6. Відповіді експертів на питання: «Як Ви вважаєте, з Вашого досвіду, серед ВПО багато тих, кого можна віднести до стійких особистостей?», % до опитаних*

Оцінку «50х50» надали майже 58% респондентів, а тих, хто вважає, що серед ВПО життєстійких - більшість на 6% більше, ніж тих хто протилежної думки, що вказує на те, що у людському вимірі Україна має внутрішні ресурси для стійкості, для збереження й відновлення людського потенціалу, проте необхідні умови життєзабезпечення для цього необхідно підтримувати та створювати.

Результати проведеної соціальної експертизи показали, що життєстійкість людини стоїть на 4-х ключових параметрах - свого роду «китах», це:

- 1) психічне здоров'я, висока стресостійкість, оптимізм, доброзичливість, віра і надія на краще (97,4%),
- 2) вміння комунікувати в новому соціальному середовищі, здатність відстояти себе, свої інтереси (76,3%),
- 3) здатність до швидкої адаптації в екстремальних умовах (65,8%),
- 4) фізичне здоров'я, здатність до відновлення (60,5%).

Більшість експертів - 58% вважають, що серед ВПО тих, кого можна віднести до життєстійких особистостей «50х50», тих, хто вважає, що їх більшість - 23,7%. Це - позитивні оцінки, які показують, що в Україні у людському вимірі наявні внутрішні ресурси для відновлення, для збереження й подальшого розвитку, проте умови для цього необхідно створювати та підтримувати. Життєстійкість ВПО є підґрунтям їх успішної адаптації, гідного існування та спроможності до відновлення та розвитку; ця ключова якість відіграє значну роль з позицій відновлення людського потенціалу, збереження і накопичення людського капіталу, що впливає на процеси забезпечення стійкості у воєнний час, повоєнну відбудову економіки й країни в цілому.

Оцінка характеру та рівня інтегрованості ВПО у приймаючі громади

Наявність значних потреб переселенців у житлі, працевлаштуванні й матеріальному забезпеченні, соціальній інтеграції та адаптації свідчить про необхідність надання суттєвої підтримки громадам, які їх приймають, та формування ефективних механізмів інтеграції. Станом на вересень-жовтень 2023 р. експертна оцінка ступеню інтегрованості ВПО в тергромади виявилася такою (рис. 7.).

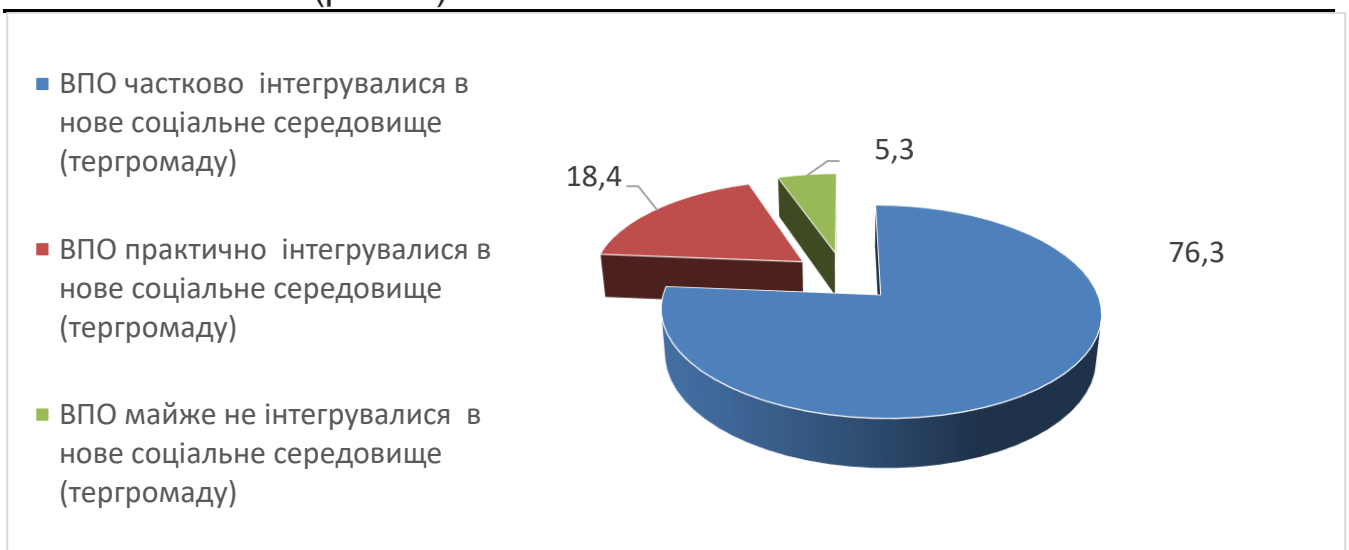

Рис. 7. Експертна оцінка рівня інтегрованості ВПО у приймаючі громади за період повномасштабного вторгнення (з 24 лютого 2022 р. до сьогодні), % до тих, хто відповів.

Переважна більшість (76,3%) експертів впевнені, що ВПО частково інтегрувалися в нове соціальне середовище (тергромаду); позитивні оцінки щодо майже повної інтегрованості ВПО в нове соціальне середовище дорівнюють 18,4%. Протилежної думки - 5,3% експертів - вони вважають, що ВПО практично не змогли інтегруватися в нове соціальне середовище. Отже, процеси інтеграції та соціальної адаптації ВПО - тривають, а перетворення їх на ресурс розвитку потребує спільних скоординованих зусиль і самих ВПО, і тергромад, і громадянського суспільства, і роботодавців, і держави - основних суб'єктів суспільних відносин в Україні.

Формування індикаторів оцінки рівня інтегрованості ВПО у приймаючі громади будувалося на підґрунті соціокультурного та ресурсного підходів.

Експертам було запропоновано дати відповіді на серію питань, які дають можливість комплексно оцінити рівень інтегрованості ВПО за 5-ма базовими критеріями:

✓ *політична та релігійна інтегрованість*, що відображає потребу в участі ВПО в політичному житті, розробці, залученості до прийняття рішень у громаді (4 складових критерію);

✓ *економічна інтегрованість* включає показники матеріальної забезпеченості ВПО, рівень трудової активності тощо (7 складових критерію);

✓ *інтегрованість до культурних та спортивних ініціатив громади*, що включає залученість ВПО до різних культурних і спортивних заходів (2 складові критерію);

✓ *інтегрованість у громадське життя*, що включає потребу у створенні та розбудові соціального капіталу громади, як потенційного ресурсу ВПО, залученість ВПО до місцевих екологічних ініціатив громади, громадську активність тощо (7 складових критерію);

✓ *соціально-психологічна інтегрованість* включає ступінь адаптованості ВПО, сформування стійких дружніх зв'язків, довіру до громади, до влади, мотивацію індивідуальної та групової активності тощо (5 складових критерію).

Вимірювання рівня інтегрованості за кожним критерієм відбувалося за 6-ти бальною шкалою, де: 1 - переважна більшість ВПО не беруть жодної участі у відповідній складовій відносин, має суттєво нижчий рівень інтересу порівняно з місцевими мешканцями, 2... ; 3 - 50х50 (як беруть участь, так і не беруть), 4...; 5 - переважна більшість ВПО беруть активну участь, сформована громадянська позиція відповідає рівню активного місцевого мешканця; 6 - частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці.

Вибір респондентами 1 та 2 балів шкали відповідає низькому рівню активності і залученості ВПО; вибір експертами 4 та 5 балів відповідає достатньо високому рівню залученості та активності ВПО, порівняно з місцевими мешканцями.

Критерій «Політична та релігійна інтегрованість ВПО».

Результати соціальної експертизи показали, що загальний рівень політичної та релігійної інтегрованості ВПО не є високим (табл. 9).

Таблиця 9. - Експертна оцінка рівня *політичної та релігійної інтегрованості* ВПО за основними складовими критерію, % до опитаних

№	Складові критерію»	Рівень інтегрованості					
		1	2	3	4	5	6
		<i>переважна більшість ВПО не залучаються до заходів, вкрай низький інтерес порівняно з місцевими мешканцями</i>				<i>більшість ВПО беруть активну участь на рівні активного місцевого мешканця</i>	<i>частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці.</i>
		Низька залученість ВПО		50x50	Достатньо висока залученість ВПО		
1	Активно стежать за політичними подіями на рівні громади, беруть участь в обговореннях, дискусіях, в т.ч. в соціальних медіа.	10,5	31,6	23,7	15,8	10,5	7,9
	Сумарні показники	42,1			26,3		
2	Виявляють повагу до представників різних віросповідань, докладають зусиль для розвитку толерантного ставлення (щонайменше у власному культурно-побутовому просторі).	5,3	13,2	31,6	31,6	10,5	7,9
	Сумарні показники за критерієм 2	18,5			42,1		
3	Активно долучаються до ініціатив забезпечення рівності прав і свобод у громаді, викорінення дискримінаційних практик.	7,9	36,8	21,1	15,8	18,4	0
	Сумарні показники за критерієм 3	44,7			34,2		
4	Активно залученні до процесу прийняття рішень на місцевому рівні та розробки місцевих політик.	15,8	42,1	21,1	15,8	2,6	2,6
	Сумарні показники за критерієм 4	57,9			18,4		
	Середні оцінки експертів, %	9,9	30,9	24,3	19,7	10,5	4,6
	Сумарні середні показники	40,8			30,2		

На це вказують сумарні середні оцінки експертів, які обирали 1 та 2 бали за усіма складовими цього критерію, що становить - 40,8%. Протилежної думки - 30,2% експертів. Це - кількість тих експертів, які обирали 4 та 5 бали, давали високу оцінку активності ВПО.

На що треба звернути увагу за окремими складовими критерію:

- ВПО майже не залученні до процесу прийняття рішень на місцевому рівні та розробки місцевих політик (57,9%);
- вони слабо долучаються до ініціатив забезпечення рівності прав і свобод у громаді, викорінення дискримінаційних практик (44,7%).

Однак, саме за критерієм політичної та релігійної інтегрованості експерти відмітили більш високу активність ВПО, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад. Це стосується таких складових, як обізнаність і відстеження політичних подій на рівні громади, участь в обговореннях, дискусіях, в т.ч. в соціальних медіа (7,9%), а також виявлення поваги до представників різних віросповідань, розвитку толерантності (щонайменше у власному культурно-побутовому просторі) (7,9%).

Критерій «Економічна інтегрованість ВПО».

Для визначення рівня економічної інтегрованості ВПО експертам було запропоновано провести оцінку цього критерію за 7-ма складовими. Результати соціальної експертизи показали, що за усіма запропонованими складовими критерію експерти оцінюють рівень економічної інтегрованості ВПО як високий (табл. 10).

Таблиця 10. - Експертна оцінка рівня *економічної інтегрованості* ВПО, % до опитаних

№	Складові критерію	Рівень інтегрованості					
		1	2	3	4	5	6
		<i>переважна більшість ВПО не беруть участі у заходах, вкрай низький інтерес порівняно з місцевими мешканцями</i>				<i>більшість ВПО беруть активну участь на рівні активного місцевого мешканця</i>	<i>частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці.</i>
		<i>Низька залученість ВПО</i>		50x50		<i>Достатньо висока залученість ВПО</i>	
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Активно шукають роботу та інші легальні способи отримання доходів.	5,3	10,5	26,3	31,6	15,8	10,5
	Сумарні показники	15,8			47,4		
2	У трудових відносинах діють на засадах рівності прав, справедливої конкуренції та поширюють ці принципи в своєму середовищі.	0	15,8	21,1	34,2	21,1	7,9

1	2	3		4	5		6
	Сумарні показники	15,8			55,3		
3	Докладають зусиль щодо захисту прав споживачів	0	28,9	31,6	21,1	13,2	5,3
	Сумарні показники	28,9			34,3		
4	Керівники релокованих підприємств та організацій мають таке ж ставлення з боку влади та населення, що і місцеві суб'єкти господарювання, у своїй діяльності виявляють повагу до світогляду та цінностей місцевих мешканців, повністю інтегрувавшись до нових умов.	2,6	15,8	28,9	28,9	15,8	7,9
	Сумарні показники	18,4			44,7		
5	Релокований бізнес та ВПО отримують доходи та беруть участь у формуванні місцевих бюджетів на однакових з місцевим бізнесом та населенням принципах, без жодного тиску чи преференцій у діяльності.	7,9	10,5	28,9	23,7	23,7	5,3
	Сумарні показники	18,4			47,4		
6	Активно залучаються до грантової й проектної діяльності для самоактуалізації й розвитку місцевої громади.	2,6	15,8	23,7	23,7	18,4	15,8
	Сумарні показники	18,4			42,1		
7	Докладають зусиль до створення нового бізнесу, реалізації бізнес-проектів, залучення інвестицій у громаду.	2,6	23,7	23,7	18,4	15,8	15,8
	Сумарні показники	26,3			34,2		
	Середні оцінки експертів, %	3	17,3	26,3	25,9	17,7	9,8
	Сумарні середні показники	20,3			43,6		

Більше половини експертів високо оцінили факт того, що ВПО у трудових відносинах діють на засадах рівності прав, справедливої конкуренції та поширюють ці принципи в своєму середовищі (55,3%). Високою є активність ВПО в пошуку роботи та інших легальних способів отримання доходів (на думку 47,4% експертів). Така ж сама кількість експертів переконані, що релокований бізнес та ВПО отримують доходи та беруть участь у формуванні місцевих бюджетів на однакових з місцевим бізнесом та населенням принципах, без жодного тиску чи преференцій у діяльності (47,4%).

Вважають, що керівники релокованих підприємств та організацій мають таке ж ставлення з боку влади та населення, що і місцеві суб'єкти господарювання, у своїй діяльності виявляють повагу до світогляду та цінностей місцевих мешканців, повністю інтегрувавшись до нових умов, 44,7% експертів. Високою вважають активність ВПО у грантовій і проектній діяльності для самоактуалізації й розвитку місцевої громади 42,1% опитаних. Вважають високим рівень спроможності ВПО до створення нового бізнесу, реалізації бізнес-проектів, залучення інвестицій у громаду 34,2% експертів.

Отже, результати соціальної експертизи вказують на високий рівень економічної інтегрованості ВПО - за зведеними середніми оцінками показник дорівнює майже 44%. Показово, що респонденти визначили рівень економічної інтегрованості за усіма складовими цього критерію як високий.

За рядом критеріїв економічної інтегрованості експерти вважають активність ВПО вищою, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад. До них належать:

- активності в пошуку роботи та інших легальних способів отримання доходів - 10,5 %;

- залучення до грантової й проектної діяльності для самоактуалізації й розвитку місцевої громади - 15,8%;

- створення нового бізнесу, реалізації бізнес-проектів, залучення інвестицій у громаду - 15,8%.

Отже, за усіма запропонованими складовими критерію (сім параметрів) експерти оцінюють рівень економічної інтегрованості ВПО як високий. Такі оцінки стають підґрунтям для того, щоб розглядати ВПО, релоковані підприємства, їх керівництво з числа ВПО, що перемістилися в інші місця України, до нових територіальних громад, як ресурс економічної стійкості та потенціал для розвитку громад. Економічна активність ВПО прискорює процеси їх соціальної адаптації до нових умов, створює передумови для самореалізації та саморозвитку.

Критерій «Інтегрованість ВПО до культурних та спортивних ініціатив громади».

Для визначення рівня інтегрованості ВПО до культурних та спортивних ініціатив громади експертам запропоновано провести оцінку цього критерію за 2-ма складовими - 1) залучення до важливих культурних подій в громаді, мистецьких проектів, участь в їх організації, проведенні чи відвідуванні; 2) підтримка місцевих ініціатив, спрямованих на розвиток здорового способу життя та заняття спортом). За аналогією, кожна з них оцінювалася за шкалою від 1 до 6 балів.

Результати соціальної експертизи показали, що рівень залученості ВПО до важливих культурних подій в громаді, мистецьких проектів, участь в їх організації, проведенні чи відвідуванні та підтримка місцевих ініціатив, спрямованих на розвиток здорового способу життя та заняття спортом є

помірним. позитивні оцінки цьому критерію надали майже 40% експертів (менше половини) (табл. 11).

Таблиця 11. - Експертна оцінка рівня *інтегрованості ВПО до культурних та спортивних ініціатив* громади, % до опитаних

№	Складові критерію інтегрованості	Рівень інтегрованості					
		1	2	3	4	5	6
		<i>переважна більшість ВПО не беруть участі у заходах, вкрай низький інтерес порівняно з місцевими мешканцями</i>		50x50	<i>Достатньо висока залученість ВПО</i>		<i>частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці.</i>
1	Залучені до важливих культурних подій в громаді, мистецьких (театральних, музичних, образотворчих) проектів, беруть активну участь в їх організації, проведенні чи відвідуванні	0	21,1	31,6	23,7	15,8	7,9
	Сумарні показники	21,1			39,5		
2	Підтримують місцеві ініціативи, спрямовані на розвиток здорового способу життя та заняття спортом (велопробіги, марафони, інше).	2,6	15,8	34,2	23,7	15,8	7,9
	Сумарні показники	18,4			39,5		
	Середні оцінки експертів, %	1,3	18,4	32,9	23,7	15,8	7,9
	Сумарні середні показники	19,7			39,5		

Хоча позитивні оцінки експертів за обома складовими критерію співпали (по 39,5%), проте показники низької залученості ВПО більше виражені відносно культурних подій в громаді, мистецьких (театральних, музичних, образотворчих) проектів, участі в їх організації, проведенні чи відвідуванні.

Привертає увагу той факт, що на думку 7,9% експертів інтегрованість ВПО до культурних та спортивних ініціатив є вищою, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад.

Критерій «Інтегрованість ВПО у громадське життя»

Для визначення рівня інтегрованості ВПО у громадське життя громади експертам запропоновано провести оцінку цього критерію за 7-ма складовими. За аналогією, кожна з них оцінювалася за шкалою від 1 до 6

балів (табл. 12).

Таблиця 12. - Експертна оцінка рівня *інтегрованості ВПО у громадське ЖИТТЯ* громади, % до опитаних

№	Складові критерію інтегрованості	Рівень інтегрованості					
		1	2	3	4	5	6
		<i>переважна більшість ВПО не беруть участі у заходах, вкрай низький інтерес порівняно з місцевими мешканцями</i>		50x50	Достатньо висока залученість ВПО	<i>більшість ВПО беруть активну участь на рівні активного місцевого мешканця</i>	
<i>Низька залученість ВПО</i>							
1	2	3	4	5	6	7	8
1	Залучені до підтримки діяльності громадських організацій (в т.ч. з проблем ВПО), волонтерської діяльності.	2,6	13,2	26,3	26,3	23,7	7,9
	Сумарні показники	15,8			50		
2	Активно беруть участь в місцевих ініціативах з питань благоустрою території.	15,8	13,2	42,1	21,1	5,3	2,6
	Сумарні показники	29			26,4		
3	Підтримують екологічні ініціативи, спрямовані на безпеку навколишнього середовища, захист тварин та збереження природної екосистеми.	15,8	23,7	36,8	15,8	5,3	2,6
	Сумарні показники	39,5			21,1		
4	Відмовляються від споживання певних товарів та послуг з політичних чи екологічних причин (наприклад, шкода для довкілля громади, неекономне використання ресурсів).	28,9	18,4	21,1	18,4	10,5	2,6
	Сумарні показники	47,3			28,9		
5	Готові відстоювати інтереси громади, підписувати петиції, подавати та/чи підтримувати проекти громадського бюджету.	13,2	42,1	15,8	13,2	7,9	7,9
	Сумарні показники	55,3			21,1		

1	2	3	4	5	6	7	8
---	---	---	---	---	---	---	---

6	Готові брати участь у правозахисних проектах та/чи ініціативах, активно обстоювати свої права, права мешканців приймаючої громади, залучатися до ініціатив громадського контролю, докладати зусиль до справедливого вирішення спірних ситуацій щодо захисту прав і свобод.	13,2	28,9	21,1	13,2	18,4	5,3
	Сумарні показники	42,1			31,6		
7	Беруть активну участь у підтримці ЗСУ та протидії російській агресії у доступних формах (протидія пропагандистським ідеям рф, поширення патріотичних ідей та участь в зборі коштів на потреби ЗСУ та підтримку реабілітації поранених воїнів, звільнених з полону громадян).	2,6	10,5	18,4	23,7	23,7	21,1
	Сумарні показники	13,1			47,4		
	Середні оцінки експертів, %	13,2	21,4	25,9	18,8	13,5	7,1
	Сумарні середні показники	34,6			32,3		

Результати соціальної експертизи показали, що за п'ятьма складовими критерію **Інтегрованість ВПО у громадське життя** рівень залученості й активності ВПО виявився низьким, а саме:

55,3% респондентів вказали на неготовність ВПО відстоювати інтереси громади, підписувати петиції, подавати та/чи підтримувати проекти громадського бюджету.

47,3% експертів вказали на небажання ВПО відмовлятися від споживання певних товарів та послуг з політичних чи екологічних причин (наприклад, шкода для довкілля громади, неекономне використання ресурсів). Проте це можна пояснити тим, що ВПО обирають недорогі товари відповідно до своїх фінансових можливостей.

42,1% експертів ВПО не готові брати участь у правозахисних проектах та/чи ініціативах, активно відстоювати свої права, права мешканців приймаючої громади, залучатися до ініціатив громадського контролю, докладати зусиль до справедливого вирішення спірних ситуацій щодо захисту прав і свобод.

За оцінками 39,5% респондентів ВПО не підтримують екологічні ініціативи, спрямовані на безпеку навколишнього середовища, захист тварин та збереження природної екосистеми, а 29% вважають низькою участь ВПО в місцевих ініціативах з питань благоустрою території.

Про високу ступінь активності ВПО, значні можливості перетворення їх

на ресурс розвитку громади свідчать оцінки 50% експертів, які високо оцінили рівень залучення ВПО до підтримки діяльності громадських організацій (в т.ч. з проблем ВПО), волонтерської діяльності. Також майже половина експертів - 47,4% відзначають значну активність ВПО у підтримці ЗСУ та протидії російській агресії у доступних формах, до яких можна віднести протидію пропагандистським ідеям РФ, поширення патріотичних ідей та участь в зборі коштів на потреби ЗСУ, підтримку реабілітації поранених воїнів, звільнених з полону громадян. Саме за цими складовими критерію ВПО можуть виступити ресурсом розвитку приймаючої громади, посилення її громадської значущості на місцевому рівні.

При аналізі середніх сумарних оцінок рівня інтегрованості ВПО у громадське життя приймаючих громад оцінки експертів розділилися майже в рівній мірі: 34,6% експертів оцінюють його як низький, 32,3% відзначають як високий. За п'ятьома із семи запропонованих критеріїв для оцінки рівня інтегрованості ВПО у громадське життя експерти визначили низький рівень інтегрованості. У межах 2,6 - 21,1 % за складовими цього критерію експерти відмічають вищу активність ВПО, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад. Оцінки є статистично значущими (від 7,9 до 21,1%) за трьома з них, це:

- активна участь ВПО у підтримці ЗСУ та протидії російській агресії у доступних формах, до яких можна віднести протидію пропагандистським ідеям РФ, поширення патріотичних ідей та участь в зборі коштів на потреби ЗСУ, підтримку реабілітації поранених воїнів, звільнених з полону громадян - 21,1%;

- підтримка діяльності громадських організацій (в т.ч. з проблем ВПО), волонтерської діяльності - 7,9%.

- готовність відстоювати інтереси громади, підписувати петиції, подавати та/чи підтримувати проекти громадського бюджету - 7,9%.

Критерій «Соціально-психологічна інтегрованість ВПО»

Для визначення рівня соціально-психологічної інтегрованості ВПО експертам запропоновано провести оцінку цього критерію за 5-ма складовими. За аналогією, кожна з них оцінювалася за шкалою від 1 до 6 балів. В цілому рівень соціально-психологічної інтегрованості ВПО експертами оцінено як в більшій мірі високий - 37,9%, ніж низький - 28,4% (за середніми сумарними показниками складових критерію) (табл. 13).

Аналіз результатів за складовими критерію показав, що на думку 47,4% експертів ВПО докладають значних зусиль щодо стійкого входження в новий соціальний простір, формування стійких дружніх зв'язків та позитивного оточення відповідно до життєвих цінностей, що втримує від подальшого переміщення.

42,1 % експертів вказують на те, що ВПО виявляють толерантність до гендерних, вікових відмінностей та відмічають готовність підтримувати відповідні громадські ініціативи.

39,5% експертів оцінюють рівень довіри ВПО до громади як достатньо

високий, вважають що вони відчують підтримку і це дозволяє їм самореалізуватися. Однак, негативні оцінки експертів (36,8%) майже врівноважують позитивні за цим критерієм.

Таблиця 13. - Експертна оцінка рівня *соціально-психологічної інтегрованості* ВПО, % до опитаних

№	Складові критерію інтегрованості	Рівень інтегрованості*					
		1	2	3	4	5	6
		<i>переважна більшість ВПО не беруть участі у заходах, вкрай низький інтерес порівняно з місцевими мешканцями</i>				<i>більшість ВПО беруть активну участь на рівні активного місцевого мешканця</i>	
		<i>Низька залученість ВПО</i>		50x50	<i>Достатньо висока залученість ВПО</i>		
1	Доклали зусиль до стійкого входження в новий соціальний простір, сформували стійкі дружні зв'язки та позитивне оточення відповідно до життєвих цінностей, що втримує від подальшого переміщення.	2,6	15,8	34,2	23,7	23,7	0
	Сумарні показники	18,4			47,4		
2	Виявляють толерантність до гендерних, вікових відмінностей, готові підтримувати відповідні громадські ініціативи.	2,6	15,8	31,6	18,4	23,7	7,9
	Сумарні показники	18,4			42,1		
3	Виявляють довіру до органів влади, беруть участь у громадських радах, діяльності місцевих соціальних спільнот.	10,5	26,3	36,8	13,2	10,5	2,6
	Сумарні показники	36,8			23,7		
4	Виявляють довіру до громади, відчувають підтримку, що дозволяє самореалізуватись.	2,6	34,2	23,7	26,3	13,2	0
	Сумарні показники	36,8			39,5		
5	Долучаються до ініціатив психологічного відновлення, поширюють кращий досвід.	2,6	28,9	31,6	23,7	13,2	0
	Сумарні показники	31,5			36,9		
	Середні оцінки експертів, %	4,2	24,2	31,6	21,1	16,8	2,1
	Сумарні середні показники	28,4			37,9		

36,9% експертів вважають, що ВПО достатньо активно долучаються до

ініціатив психологічного відновлення, поширюють кращий досвід. Це дещо більше, ніж показники негативних оцінок (31,5%)

На що треба звернути увагу - 36,8% експертів відзначають низький рівень довіри ВПО до органів влади та відмічають низьку участь ВПО у громадських радах, діяльності місцевих соціальних спільнот. За цією складовою критерію соціально-психологічної інтегрованості лише 23,7% надали позитивні відповіді

Лише за однією складовою 7,9% опитаних експертів відмічають вищу активність ВПО, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад - це толерантне ставлення до гендерних, вікових відмінностей та готовність підтримувати відповідні громадські ініціативи.

Розрахунки середніх оцінок інтегрованості ВПО до приймаючих громад за усіма 5-ма базовими критеріями (6 бальна шкала) варіюються від 3,7 бали - за критерієм економічної інтегрованості до 3,0 бала за критерієм політичної та релігійної інтегрованості (рис. 8).

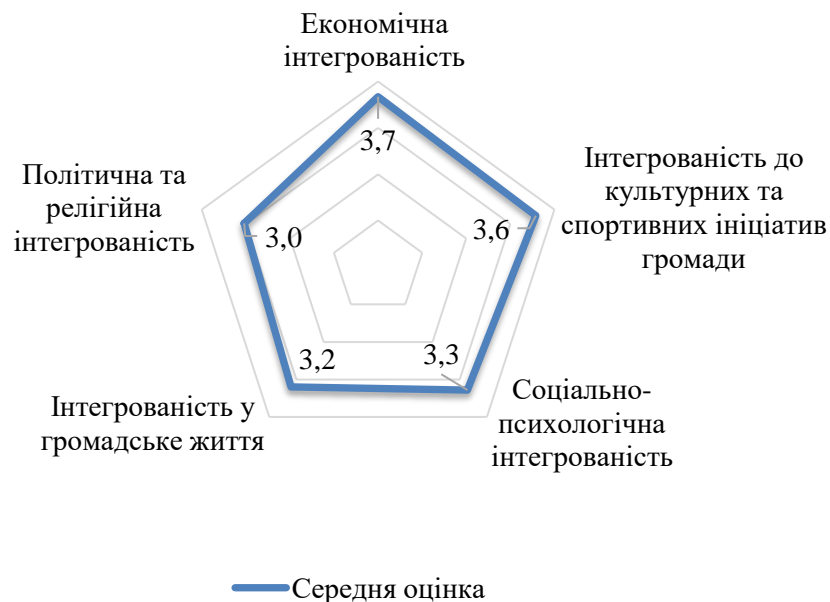

Рис. 8. Середні бальні оцінки критеріїв інтегрованості ВПО у приймаючі громади (зведені дані) за 6-ти бальною шкалою, бали*

Для виявлення потенційних джерел розвитку приймаючих громад за рахунок ресурсних і активних ВПО ми вибрали ті складові за кожним критерієм інтегрованості, за якими експерти відмітили *вищу активність ВПО, ніж у місцевих мешканців приймаючих громад* (рис. 9), що свідчить про наявність можливостей до розвитку приймаючої громади за рахунок адаптованих, активних, інтегрованих і ресурсних ВПО.

Здатність приймаючої територіальної громади створити сприятливі умови для адаптації та інтеграції ВПО, ефективно залучити людський потенціал ВПО, які можуть стати ресурсом розвитку громади» може стати однією з основних конкурентних переваг конкретних територіальних громад та рушієм поступального їх розвитку.

Рис. 9. Потенційний ресурс розвитку приймаючих громад за окремими складовими критеріями інтегрованості, за оцінками експертів, % до опитаних*

*Усі складові критеріїв інтегрованості, які експерти оцінили в 6 балів (частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці).

Зведені дані оцінок інтегрованості ВПО у приймаючі громади, наведені в табл. 14., розкрили рівень і характер інтегрованості ВПО очима експертної спільноти.

Найвищим виявилися оцінки критерію економічної інтегрованості (сумарний показник - 43,6%) за усіма сімома його складовими. Достатньо високим виявився рівень інтегрованості ВПО до культурних та спортивних

ініціатив (відповідно, 39,5%) та рівень соціально-психологічної інтегрованості ВПО (37,9% експертів).

При визначенні рівня інтегрованості ВПО у громадське життя приймаючих громад позитивні та негативні оцінки експертів розділилися майже в рівній мірі: 34,6% експертів оцінюють його як низький, 32,3% відзначають як достатньо високий. Найнижчий рівень інтегрованості ВПО до приймаючої громади виявлено за критерієм політичної та релігійної інтегрованості.

Таблиця 14. - Зведені дані сумарних середніх показників, бальних оцінок інтегрованості ВПО за основними критеріями, % до опитаних, бали

№	Ключові критерії інтегрованості	Низька залученість ВПО	Достатньо висока залученість ВПО	частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці	Середня бальна оцінка критеріїв інтегрованості ВПО
					бали
Сумарні середні оцінки, %					бали
1	Економічна інтегрованість	20,3	43,6	9,8	3,7
2	Інтегрованість до культурних та спортивних ініціатив громади	19,7	39,5	7,9	3,6
3	Соціально-психологічна інтегрованість	28,4	37,9	2,1	3,3
4	Інтегрованість у громадське життя	34,6	32,3	7,1	3,2
5	Політична та релігійна інтегрованість	40,8	30,2	4,6	3,0

Гальмують процеси конструктивної адаптації та інтегрованості ВПО у приймаючі громади такі чинники, як слабка залученість ВПО до процесу прийняття рішень на місцевому рівні, до розробки місцевих політик (57,9%); а також низька активність ВПО у забезпеченні рівності прав і свобод у громаді, викоріненні дискримінаційних практик (44,7%).

Сильними позиціями ВПО (*частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці*), на думку експертів, виступають обізнаність і відстеження політичних подій з боку ВПО на рівні громади, участь в обговореннях, дискусіях, в т.ч. в соціальних медіа (7,9%), виявлення поваги до представників різних віросповідань, розвитку толерантності (щонайменше у власному культурно-побутовому просторі) (7,9%).

Експертиза діяльності базових соціальних інституцій, що сприяють забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості

Багато в чому створюють такі умови ефективна діяльність базових соціальних інституцій, що спрямовані на забезпечення основних потреб ВПО, на посилення їхньої життєстійкості.

Експертам була надана можливість оцінити діяльність таких базових соціальних інституцій (рис. 10).

Рис. 10. Експертна оцінка діяльності базових соціальних інституцій, що сприяють забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості, % до опитаних*

*Респонденти обирали до 5-ти альтернатив в питанні

Пріоритетність з позицій ефективності виявилася такою: найбільш якісно організовують свою діяльність щодо забезпечення базових потреб ВПО, посилення їхньої життєстійкості гуманітарні хаби/центри надання гуманітарної допомоги для ВПО, волонтерські та благодійні організації (79%) та приймаючі територіальні громади, органи місцевого самоврядування (71,1%)

Достатньо високо й рівнозначно оцінили експерти діяльність Центрів з надання адміністративних і соціальних послуг населенню (ЦНАПів) та Центрів тимчасового розміщення ВПО, оперативно створені на базі навчальних закладів, санаторіїв, гуртожитків (по 47,4%). У коментарях респонденти акцентували на гострій необхідності у тому, щоб працівники ЦНАПів виконувати свої прямі обов'язки, узгоджували розв'язання питань щодо потреб ВПО між собою, а не влаштовували волокиту й передавали вирішення питань від кабінету в кабінет. Адже, як правило, вимушені переселенці в першу чергу звертаються до ЦНАПів з метою оформлення статусу ВПО, знаходячись у вкрай виснаженому стані. Через травми (психологічні і фізичні) й руйнівні наслідки війни багатьом переселенцям важко зосередитися навіть на тому, щоб правильно оформити необхідні заяви, заповнити форми, зібрати документи. Це треба враховувати працівникам відповідних державних інституцій.

Не достатньо високими виявилися оцінки ефективності діяльності медичних закладів різної спрямованості (для фізичної та психологічної реабілітації) на думку 34,2% експертів, а також Центрів надання безоплатної правової та інформаційно-консультативної допомоги (23,7%), що негативно впливає на посилення життєстійкості ВПО, їх адаптацію та реабілітацію.

Результати соціальної експертизи показали більшу значущість для ВПО діяльності органів державної влади регіонального рівня управління (Обласні ради, Обласні військові адміністрації, в т.ч. Управління праці та соціального захисту населення) порівняно з центральними, що можна пояснити більшою наближеністю до цільової групи ВПО. Привертають увагу низькі оцінки діяльності Центрів зайнятості регіонального та місцевого рівня щодо забезпечення потреб ВПО, громадських рад ВПО (по 18,4%), освітніх закладів (13,2%). На період проведення опитування новостворені Центри життєстійкості тільки розпочинали свою діяльність в пілотних регіонах країни, тому не набрали вагомості. Громадські приймальні депутатів, як соціальна інституція, практично не впливає на забезпечення базових потреб та розв'язання гострих проблем ВПО.

Отже, результати проведеної соціальної експертизи показали, що серед базових соціальних інституцій України, що сприяють забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості, **найбільш ефективними** є гуманітарні хаби/центри надання гуманітарної допомоги для ВПО, волонтерські та благодійні організації (79%), приймаючі територіальні громади, органи місцевого самоврядування (71,1%). Достатньо високо й рівнозначно оцінили експерти діяльність Центрів надання адміністративних і соціальних послуг населенню (ЦНАПи) та Центрів тимчасового розміщення ВПО, оперативно створені на базі навчальних закладів, санаторіїв, гуртожитків. Було виявлено, що діяльність органів державної влади регіонального рівня управління (Обласні ради, Обласні військові адміністрації, в т.ч. Управління праці та соціального захисту населення) має більшу значущість у забезпеченні базових потреб ВПО та посиленні їхньої життєстійкості, порівняно з центральними органами, що можна пояснити

більшою наближеністю до цільової групи ВПО та реалізацією рамкових законодавчих вимог щодо соціального захисту ВПО.

Малоефективною виявилася діяльність Центрів зайнятості регіонального рівня щодо забезпечення потреб ВПО, громадських рад ВПО (по 18,4,%), освітніх закладів (13,2%), громадських приймалень депутатів (2,7%).

Значну роль у забезпеченні актуальних потреб ВПО, їх соціальної адаптації та інтеграції у нове середовище відіграє державна регуляторна політика, реалізація відповідних заходів організаційно-управлінського, економічного, соціально-психологічного, інформаційно-комунікаційного характеру.

IV. Заходи щодо забезпечення соціальної адаптації та інтеграції ВПО у нове соціальне середовище

Масове вимушене переселення українських громадян з небезпечних територій через загрози втрати життя і здоров'я внаслідок повномасштабного вторгнення обумовлює не тільки розкриття та трансформацію проблем і перспектив адаптації та інтеграції ВПО як ресурсу розвитку територій, регіонів, країни, але й обґрунтування механізмів удосконалення державної політики у цій сфері.

Попередній досвід вимушеного переміщення українців, пов'язаний зі збройним конфліктом на Донбасі та анексією Криму забезпечив формування рамки правового поля, певну визначеність прав і свобод переселенців, прийняття законодавства в цій сфері та забезпечення соціального захисту на мінімальних стандартах. Цей досвід став неоціненно важливим в період нової ескалації збройного конфлікту в масштабах країни, починаючи з 24 лютого 2022 р і до сьогодні.

Логіка дослідження базувалася на формуванні та виявленні системи пріоритетних заходів, що сприяють задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади. Нами виокремлено такі групи заходів - організаційно-управлінського, економічного, соціально-психологічного та інформаційно-комунікаційного характеру. Соціальна експертиза дозволяє визначити відповідні пріоритети для їх застосування в існуючій системі державного регулювання, що в більшій мірі сприятиме задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, перетворився ВПО на реальний ресурс розвитку.

Результати соціальної експертизи показали, що серед пріоритетних заходів *організаційно-управлінського* характеру першочерговими виявилися наступні (за проведенням ранжуванням) (табл. 15):

1 ранг - удосконалення чинних механізмів вивчення потреб ВПО для раціонального використання бюджетних та інших ресурсів держави й місцевих громад, перехід від тимчасових заходів негайного реагування до системних рішень щодо забезпечення потреб ВПО (на думку 71% експертів);

2 ранг - визначення реальних потреб і запитів ВПО у працевлаштуванні в місцях вимушеного переміщення з урахуванням наявного професійно-кваліфікаційного рівня. Такий самий ранг отримав захід, пов'язаний з - широкою підтримкою ініціатив громадських (волонтерських, благодійницьких) організацій, що спрямовані на розв'язання гострих проблем ВПО. Ці заходи набрали однакову кількість відповідей - по 61%;

3 ранг - формування інформаційно-аналітичних баз даних на місцях з проблем ВПО, що включають: оцінку матеріальної шкоди, втрат, завданих внаслідок бойових дій; доступу до послуг (надання пільг) соціального забезпечення з урахуванням гендерного аспекту, особливих потреб окремих категорій осіб (осіб з інвалідністю, багатодітних сімей, національних меншин) - 47% експертів;

4 ранг - координація зусиль державних органів та громадських

організацій при розв'язанні проблем ВПО. За пріоритетністю на цій же позиції постав захід, пов'язаний з запровадженням системи періодичної оцінки потреб ВПО, у т.ч. збір дезагрегованих даних (соцобстежень, експертизи тощо). Ці заходи набрали однакову кількість відповідей - по 45%;

5 ранг - удосконалення системи працевлаштування ВПО з широким залученням цифрових інструментів, агрегованих баз даних - єдиної бази вакансій (пропозиції про роботу, як від державної служби зайнятості, так і з інших джерел), що дозволяє роботодавцю швидко знайти необхідного працівника, а шукачу роботи - нове робоче місце (32%).

Таблиця 15. - Оцінки експертами заходів *організаційно-управлінського характеру*, що в більшій мірі сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, ранг, % до опитаних

Як Ви вважаєте, які організаційно-управлінські заходи більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у громаду?	Ранг	% до всіх*
1	2	3
Удосконалення чинних механізмів вивчення потреб ВПО для раціонального використання бюджету, ресурсів держави, громад	1	71
Визначення реальних потреб і запитів ВПО у працевлаштуванні в місцях вимушеного переміщення з урахуванням наявного професійно-кваліфікаційного рівня	2	61
Широка підтримка ініціатив громадських (волонтерських, благодійницьких) організацій, що спрямовані на розв'язання гострих проблем ВПО	2	61
Формування інформаційно-аналітичних баз даних на місцях з проблем ВПО, що включають: оцінку матеріальної шкоди, втрат, завданих внаслідок бойових дій; доступу до послуг (надання пільг) соціального забезпечення з урахуванням гендерного аспекту, особливих потреб окремих категорій осіб (осіб з інвалідністю, багатодітних сімей, національних меншин)	3	47
Координація зусиль державних органів та громадських організацій при розв'язанні проблем ВПО	4	45
Запровадження системи періодичної оцінки потреб ВПО, у т.ч. збір дезагрегованих даних (соцобстежень, експертизи тощо)	4	45
Удосконалення системи працевлаштування ВПО з широким залученням цифрових інструментів, агрегованих баз даних - єдиної бази вакансій (пропозиції про роботу, як від державної служби зайнятості, так і з інших джерел), що дозволяє роботодавцю швидко знайти необхідного працівника, а шукачу роботи - нове робоче місце	5	39
Активна співпраця ВПО з волонтерськими та громадськими організаціями в місцях переміщення для задоволення власних потреб і допомоги ЗСУ	6	32
Прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які б забезпечили реалізацію прав та свобод ВПО, визначених Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»	6	32
Реалізацію заходів, визначених в «Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року» та відповідного операційного плану	8	21
1	2	3

Інформування громадськості про приклади ефективного залучення ВПО у громади, громадські та релігійні організації	7	24
Створення спеціального органу на рівні тергромад з підтримки, адаптації та інтеграції ВПО	9	16
Розробка та проведення практикумів із залучення ВПО у життєдіяльність громади	10	5
Залучення ресурсів релігійних організацій на допомогу і реабілітацію ВПО, участь ВПО в їхній діяльності	10	5

*Респонденти обирали до 7-ми альтернатив в питанні

Такими є ключові пріоритети організаційно-управлінського характеру щодо реалізації державної політики із задоволення потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади.

Організаційно-управлінські заходи передбачали правові зміни в чинне законодавство. Експертиза показала, що правові зміни щодо прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які б забезпечили реалізацію прав та свобод ВПО, визначених Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» - на 6-й позиції (32% відповідей експертів). А реалізація заходів, визначених в «Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року» та відповідного операційного плану - на 8-й позиції (21% відповідей експертів). На 6-му рейтинговому місці також посів захід активної співпраці ВПО з волонтерськими та громадськими організаціями в місцях переміщення для задоволення власних потреб і допомоги ЗСУ (32% відповідей).

Результати соціальної експертизи розкрили пріоритетні *економічні* заходи, що більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади. До першочергових експерти віднесли наступні (за проведеним ранжуванням) (табл. 16).

Таблиця 16. - Оцінки експертами *економічних заходів*, що більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, ранг, % до опитаних

Як Ви вважаєте, які економічні заходи більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади?	Ранг	% до всіх*
1	2	3
Впровадження державних програм підтримки придбання ВПО житла (довгострокові кредити, фінансова допомога та ін.)	1	84,2
Створення сприятливих умов для релокації бізнесу ВПО, його відновлення в приймаючій громаді, надання робочих місць для ВПО	2	63,2
Надання кредитів на пільгових умовах, податкових та інших пільг підприємствам, які активно працевлаштовують ВПО та створюють для них робочі місця	3	57,9
Залучення міжнародної допомоги на реалізацію проектів та програм на тих підприємствах, що активно працевлаштовують ВПО та створюють робочі місця для них	5	44,7

1	2	3
Запровадження державою ефективних економічних механізмів заохочення роботодавців/підприємців до працевлаштування ВПО (через збільшення термінів надання грошових компенсацій заробітної плати працевлаштованої ВПО, грошові компенсації на перекваліфікацію ВПО тощо)	4	55,3
Оновлення і розширення існуючих державних програм для задоволення потреб ВПО на адресній основі з урахуванням втрат внутрішньо переміщеної особи через війну	5	44,7
Розробка та запровадження місцевих програм щодо підтримки підприємницької активності ВПО, ФОП-переселенців та підприємств, які працевлаштовують ВПО	5	44,7
Сприяння ВПО у започаткуванні та розвитку соціального підприємництва в приймаючих громадах	6	29
Створення Програм підвищення кваліфікації чи перекваліфікації для ВПО спільно з місцевою владою, які мають враховувати короткострокові та довгострокові потреби місцевого ринку праці	7	15,8
Пріоритетне розміщення державних замовлень на підприємствах, які працевлаштовують ВПО та створюють для них робочі місця	8	10,5
Вироблення та застосування додаткових мотиваційних та стимулюючих заходів для роботодавців/підприємців, які оформлюють і працевлаштовують ВПО	9	7,9

*Респонденти обирали до 5-ти альтернатив в питанні

Ключовими пріоритетами, які мають бути враховані в чинній соціально-економічній політиці держави є наступні:

1. Удосконалення чинних механізмів вивчення потреб ВПО для раціонального використання бюджету, ресурсів держави, громад.

2. Визначення реальних потреб і запитів ВПО у працевлаштуванні в місцях вимушеного переміщення з урахуванням наявного професійно-кваліфікаційного рівня.

3. Широка підтримка ініціатив громадських (волонтерських, благодійницьких) організацій, що спрямовані на розв'язання гострих проблем ВПО.

4. Формування інформаційно-аналітичних баз даних на місцях з проблем ВПО, що включають: оцінку матеріальної шкоди, втрат, завданих внаслідок бойових дій; доступу до послуг (надання пільг) соціального забезпечення з урахуванням гендерного аспекту, особливих потреб окремих категорій осіб (осіб з інвалідністю, багатодітних сімей, національних меншин).

5. Координація зусиль державних органів та громадських організацій при розв'язанні проблем ВПО.

6. Запровадження системи періодичної оцінки потреб ВПО, у т.ч. збір дезагрегованих даних (соцобстежень, експертизи тощо).

7. Удосконалення системи працевлаштування ВПО з широким залученням цифрових інструментів, агрегованих баз даних - єдиної бази вакансій (пропозиції про роботу, як від державної служби зайнятості, так і з інших джерел), що дозволяє роботодавцю швидко знайти необхідного працівника, а шукачу роботи - нове робоче місце.

Ранжування показує значущість і рейтингове місце кожного з пріоритетних заходів економічного характеру, що сприяє задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади. Сім визначених пріоритетів - це позиції з 1-го по 5-тий ранги.

Результати соціальної експертизи дозволили розкрити пріоритетні *соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні* заходи, що більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади (табл. 17).

Таблиця 17. - Оцінки експертами *соціально-психологічних та інформаційно-комунікаційних заходів*, що більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, ранг, % до опитаних

Як Ви вважаєте, які соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні заходи сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громад?	Ранг	% до всіх*
1	2	3
Популяризація у медіа позитивного досвіду успішних ВПО, тих підприємств, які активно працевлаштовують ВПО	1	53
Удосконалення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО та їх потреби, її інтеграція з іншими базами даних та державними реєстрами	2	47
Налагодження ефективної комунікаційної взаємодії між місцевими центрами зайнятості, ВПО та роботодавцями, з залученням ІКТ, цифрових технологій	2	47
Поширення та використання в Україні позитивного міжнародного досвіду роботи з вимушеними переселенцями в умовах війни	3	45
Підтримка місцевими органами влади соціальних психологів, медиків, які на волонтерських засадах надають соціально-психологічні та реабілітаційні послуги ВПО та ветеранам на рівні приймаючих громад	4	42
Інформування членів громади про тих ВПО, які потребують особливої допомоги і моральної підтримки через втрати в умовах війни	5	39
Посилення комунікації центрів зайнятості з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, які сприяють працевлаштуванню ВПО для створення спільної бази даних, для впровадження спільних програм по забезпеченню переселенців роботою	6	37
Розширити можливості використання цифрової інфраструктури за місцем проживання ВПО	6	37
Створення нових та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО, військовим та їх родинам	7	34
Підвищення доступності публічних просторів (наприклад, для діяльності ВПО в гуманітарних хабах, для відвідування культурних заходів), за рахунок надання місцевою владою можливості безоплатного проїзду/компенсації вартості проїзду у громадському транспорті тим ВПО, чиє фінансове становище є скрутним	8	32
Інформування та сприяння залученню ВПО до волонтерських ініціатив	10	26
Створення Координаційних центрів та центрів життєстійкості в територіальних громадах, які надаватимуть допомогу ВПО, військовим та їх родинам	9	29

1	2	3
Розширення програми «муніципальна няня» на дітей віком до 6 років, батьки яких є ВПО та активно шукають роботу, інформування про це в центрах соціального захисту	9	29
Створення у громаді інформаційних пам'яток для ВПО (в паперовому і електронному вигляді), їх поширення (вокзали, громадський транспорт, торгівельні центри, гуманітарні хаби тощо) для орієнтації ВПО в новому життєвому просторі	11	21
Спільні робочі зустрічі депутатів, представників місцевої ради, старост, представників ВПО та громадського сектору для розв'язання нагальних проблем	12	13

*Респонденти обирали до 7-ми альтернатив в питанні

За проведенням ранжуванням до пріоритетних соціально-психологічних та інформаційно-комунікаційних заходів, що більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади експерти віднесли наступні:

1 ранг - популяризація у медіа позитивного досвіду успішних ВПО, тих підприємств, які активно працевлаштовують ВПО;

2 ранг - удосконалення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО та їх потреби, її інтеграція з іншими базами даних та державними реєстрами; а також такий захід, як налагодження ефективної комунікаційної взаємодії між місцевими центрами зайнятості, ВПО та роботодавцями, з залученням ІКТ, цифрових технологій;

3 ранг - поширення та використання в Україні позитивного міжнародного досвіду роботи з вимушеними переселенцями в умовах війни;

4 ранг - підтримка місцевими органами влади соціальних психологів, медиків, які на волонтерських засадах надають соціально-психологічні та реабілітаційні послуги ВПО та ветеранам на рівні приймаючих громад;

5 ранг - інформування членів громади про тих ВПО, які потребують особливої допомоги і моральної підтримки через втрати в умовах війни;

6 ранг - посилення комунікації центрів зайнятості з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, які сприяють працевлаштуванню ВПО для створення спільної бази даних, для впровадження спільних програм по забезпеченню переселенців роботою, а також такий захід, як розширення можливостей використання цифрової інфраструктури за місцем проживання ВПО;

7 ранг - створення нових та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО, військовим та їх родинам.

Майже третина опитаних експертів (32-29%) надали перевагу таким заходам, як:

➤ підвищення доступності публічних просторів (наприклад, для діяльності ВПО в гуманітарних хабах, для відвідування культурних заходів), за рахунок надання місцевою владою можливості безоплатного проїзду/компенсації вартості проїзду у громадському транспорті тим ВПО, чиє фінансове становище є скрутним;

➤ створення Координаційних центрів та центрів життєстійкості в територіальних громадах, які надаватимуть допомогу ВПО, військовим та їх родинам;

➤ розширення програми «муніципальна няня» на дітей віком до 6 років, батьки яких є ВПО та активно шукають роботу, інформування про це в центрах соціального захисту.

Отже, визначені пріоритетні заходи організаційно-управлінського, економічного, соціально-психологічного та інформаційно-комунікаційного характеру доцільно враховувати при формуванні та реалізації політик державного та місцевого рівнів управління. Це - один з ключових аспектів практичної значущості результатів дослідження щодо оцінки проблем, потреб та суспільної інтеграції ВПО у приймаючі громади в умовах посилення загроз соціальній безпеці України через повномасштабну збройну російську агресію.

ВИСНОВКИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ ПРОВЕДЕНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ

Забезпечення стійкості економіки в умовах воєнного стану, повоєнного відновлення України багато в чому залежать від залучення вимушених переселенців як ефективного ресурсу розвитку в систему господарювання. Можливості для цього визначаються, по-перше, готовністю самих ВПО до активної адаптації, соціальної інтеграції в нове соціальне середовище, їх життєстійкості та самореалізації. По-друге, в державі мають бути створені адресні сприятливі умови для задоволення актуальних потреб ВПО, їх відновлення й адаптації з метою продуктивної інтеграції в приймаючі громади. Без ефективних державних інструментів продуктивної діяльності державних інститутів виконавчої та законодавчої влади, відповідних соціальних інституцій, у т.ч. гуманітарних хабів, волонтерських організацій, тут не обійтися. І це має бути синхронний процес.

1. Про нагальні потреби.

Найбільш актуалізованою і важливою для ВПО експертами визнано потребу в забезпеченні житлом. Актуальними визначено також задоволення потреб у працевлаштуванні й трудовій реалізації, в гуманітарному забезпеченні, у соціальній підтримці, в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації, у працевлаштуванні й трудовій реалізації та у підприємницькій активності. Низькою для ВПО, на думку експертів, є актуальність задоволення ними потреб у правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі; в суспільній повазі та визнанні; у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище.

Соціальна експертиза показала, що на думку половини експертів (50%) найактуальніша потреба у забезпеченні житлом не задовольняється взагалі або задовольняється дуже слабо. Найкраща ситуація спостерігається у задоволенні потреб ВПО щодо отримання ними соціальної підтримки. Водночас, за жодною групою потреб не отримано хоча б третини суджень експертів з оцінкою «потреба задовольняється практично повністю».

За оцінкою більшості експертів, ВПО у середньому на 41-80% поінформовані про інструменти соціального захисту, які їм надає держава. При цьому більшість інформації для отримання послуг та задоволення власних потреб вони отримують через соціальні мережі, під час спілкування та обміну інформацією з іншими ВПО, які переїхали в цю ж місцевість, завдяки органам соціального захисту та соцзабезпечення на місцях та волонтерським й іншим профільним громадським організаціям. При цьому, усі без винятку експерти самі використовують цифрові та мережеві інструменти для комунікації, пошуку інформації, організації та координації дій щодо задоволення потреб ВПО. Більше половини з них використовують ці інструменти на постійній основі, оскільки вони є невід'ємною складовою організації їхньої професійної діяльності.

2. Про поінформованість ВПО щодо наявних інструментів соціального захисту, які їм надає держава.

Переважає більшість експертів (65,8%) вважають, що рівень поінформованості ВПО про інструменти соціального захисту, які їм надає держава у середньому дорівнює від 41 до 80%. Це достатньо високий показник обізнаності, що створює передумови для того, щоб цими інструментами активно користуватися. Основними джерелами інформації для отримання послуг та задоволення власних потреб ВПО, на думку експертів, виступають соціальні мережі (73,7%), спілкування та обмін інформацією з іншими ВПО, які переїхали в цю ж місцевість (68,4%), органи соціального захисту та соцзабезпечення на місцях (55,3%), волонтерські та інші профільні громадські організації (52,6%)

3. Про ефективність державних інструментів задоволення потреб ВПО.

Результати соціальної експертизи показали, що серед чинних механізмів підтримки ВПО найвищий рівень ефективності мають інструменти для задоволення потреб ВПО у адаптації в нове соціальне середовище, серед яких: 1) призначення / збереження соціальних виплат згідно чинного законодавства; 2) отримання одноразової грошової допомоги (в т.ч. гуманітарної); 3) отримання щомісячної допомоги на проживання та інших видів підтримки; 4) інформаційно-консультаційний супровід ВПО. З огляду на це, доцільно продовжити практику реалізації відповідних програм підтримки ВПО.

В той же час, в цілях підвищення рівня задоволення потреб ВПО на їх основі доцільно забезпечити зростання соціальних виплат відповідно до прийнятих соціальних стандартів. Також досить високий рівень ефективності та відповідності потребам ВПО демонструють ряд інструментів підтримки ВПО у сфері освіти та професійного розвитку, зокрема:

- 1) забезпечення безкоштовним харчуванням дітей, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх та професійно-технічних закладах;
- 2) влаштування дітей ВПО у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади;
- 3) продовження освіти в інших регіонах України за рахунок держбюджету;
- 4) отримання державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти.

Досить високий рівень ефективності та відповідності потребам ВПО мають ряд інструментів для задоволення їх потреб у суспільній повазі та визнанні, зокрема це надання продовженої тривалості відпустки без збереження заробітної плати; отримання безкоштовної правової та психологічної допомоги і реабілітації. Це вказує на доцільність подальшої реалізації вказаних програм. Водночас, передбачені інструменти підтримки ВПО у сфері кредитних відносин як механізм вияву суспільної поваги та визнання викликає серйозні сумніви.

Серед чинних інструментів підтримки ВПО у сфері охорони здоров'я досить ефективним є надання їм необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я (на ряду з іншими громадянами). В той же час, органам державної влади варто звернути увагу на відсутність адресних механізмів підтримки ВПО в сфері охорони здоров'я, які б враховували їх можливості та загрози. Однак, майже всі чинні інструменти вирішення проблеми житлового забезпечення ВПО є досить неефективними. Це вказує на необхідність їх перегляду та трансформації в частині посилення адресності, збільшення сфери охоплення та врахування можливостей ВПО.

Результати соціальної експертизи показали, що більшість інструментів для задоволення потреб ВПО у працевлаштуванні, достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації є також мало ефективними. Зокрема, мова йде про компенсацію фактичних транспортних витрат на переїзд та на проходження медогляду; компенсацію роботодавцю витрат на оплату праці працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО; компенсацію роботодавцю витрат на перепідготовку та підвищення кваліфікації працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО. З огляду на значимість потреби ВПО у працевлаштуванні, достатньому рівні доходів, підприємницькій та трудовій реалізації, органам державної влади особливу увагу слід звернути саме на відповідний блок інструментів підтримки ВПО в напрямі посилення їх адресності та орієнтації на кінцевий результат.

4. Про життєстійкість ВПО.

Результати проведеної соціальної експертизи показали, що життєстійкість людини стоїть на 4-х ключових параметрах - «китах»: це 1) психічне здоров'я, висока стресостійкість, оптимізм, доброзичливість, віра і надія на краще (97,4%), 2) вміння комунікувати в новому соціальному середовищі, здатність відстояти себе, свої інтереси (76,3%), 3) здатність до швидкої адаптації в екстремальних умовах (65,8%), 4) фізичне здоров'я, здатність до відновлення (60,5%).

58% експертів визначають кількість життєстійких ВПО у співвідношенні «50х50» (як життєстійкі, так і ні), майже чверть опитаних (23,7%) впевнені, що життєстійких переселенців - більшість. Це - позитивні оцінки, які показують, що в Україні характер загартованості людей до надскладних життєвих обставин - достатньо високий, тому внутрішні ресурси для відновлення, для самозбереження у ВПО є, однак, необхідні сприятливі умови для життєзабезпечення ВПО, щоб їхні ресурси були спрямовані на саморозвиток, на розвиток громад і економіки.

5. Про рівень та характер інтегрованості ВПО.

Переважає більшість (76,3%) експертів впевнені, що ВПО частково інтегрувалися в нове соціальне середовище (тергромаду); позитивні оцінки щодо майже повної інтегрованості ВПО в нове соціальне середовище дорівнюють 18,4%. Протилежної думки - 5,3% експертів - вони вважають, що ВПО практично не змогли інтегруватися в нове соціальне середовище.

Зведені дані оцінок інтегрованості ВПО у приймаючі громади за критеріями політичної та релігійної, економічної, соціально-психологічної інтегрованості, інтегрованості до культурних та спортивних ініціатив громади; до громадського життя розкрила рівень і характер інтегрованості ВПО очима експертної спільноти.

Найвищим виявилися оцінки критерію *економічної інтегрованості* (сумарний показник - 43,6%) за усіма сімома його складовими. Достатньо високим виявився рівень інтегрованості ВПО до культурних та спортивних ініціатив (відповідно, 39,5%) та рівень соціально-психологічної інтегрованості ВПО (37,9% експертів).

При визначенні рівня інтегрованості ВПО у громадське життя приймаючих громад позитивні та негативні оцінки експертів розділилися майже в рівній мірі: 34,6% експертів оцінюють його як низький, 32,3% відзначають як достатньо високий. Найнижчий рівень інтегрованості ВПО до приймаючої громади виявлено за критерієм політичної та релігійної інтегрованості.

Отже, процеси інтеграції та соціальної адаптації ВПО - тривають, а перетворення їх на ресурс розвитку потребує спільних скоординованих зусиль як самих ВПО, так і відповідних соціальних інституцій. Вкрай важливою задля цього є координація зусиль членів і керівництва приймаючих громад, громадянського суспільства, роботодавців, держави.

6. Про базові соціальні інституції, що сприяють забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості

Результати проведеної соціальної експертизи показали, що серед базових соціальних інституцій України, спрямованих на забезпечення базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості, **найбільш ефективними** є гуманітарні хаби/центри надання гуманітарної допомоги для ВПО, волонтерські та благодійні організації (79%), приймаючі територіальні громади, органи місцевого самоврядування (71,1%). Достатньо високо й рівнозначно оцінили експерти діяльність Центрів надання адміністративних і соціальних послуг населенню (ЦНАПи) та Центрів тимчасового розміщення ВПО, оперативно створені на базі навчальних закладів, санаторіїв, гуртожитків. Було виявлено, що діяльність органів державної влади регіонального рівня управління (Обласні ради, Обласні військові адміністрації, в т.ч. Управління праці та соціального захисту населення) має більшу значущість у забезпеченні базових потреб ВПО та посиленні їхньої життєстійкості, порівняно з центральними органами, що можна пояснити більшою наближеністю до цільової групи ВПО та реалізацією рамкових законодавчих вимог щодо соціального захисту ВПО. **Малоефективною** виявилася діяльність Центрів зайнятості регіонального рівня щодо забезпечення потреб ВПО, громадських рад ВПО (по 18,4%), освітніх закладів (13,2%), громадських приймальней депутатів (2,7%).

7. Про заходи щодо забезпечення соціальної адаптації та інтеграції ВПО у нове середовище.

Соціальна експертиза пріоритетних заходів організаційно-управлінського, економічного, соціально-психологічного та інформаційно-комунікаційного характеру є обґрунтуванням для її застосування в існуючій системі державного регулювання, що в більшій мірі сприятиме задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, перетворення ВПО на реальний ресурс розвитку (табл. 18).

Таблиця 18. - Зведені дані про найпріоритетніші заходи щодо задоволення потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади, виявлені в ході соціальної експертизи, ранг, % до відповідей експертів

Найпріоритетніші заходи щодо задоволення потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади	Ранг	% до всіх
<i>Організаційно-управлінські заходи</i>		
Удосконалення чинних механізмів вивчення потреб ВПО для раціонального використання бюджету, ресурсів держави, громад	1	71
Визначення реальних потреб і запитів ВПО у працевлаштуванні в місцях вимушеного переміщення з урахуванням наявного професійно-кваліфікаційного рівня	2	61
Широка підтримка ініціатив громадських (волонтерських, благодійницьких) організацій, що спрямовані на розв'язання гострих проблем ВПО	2	61
<i>Економічні заходи</i>		
Впровадження державних програм підтримки придбання ВПО житла (довгострокові кредити, фінансова допомога та ін.)	1	84,2
Створення сприятливих умов для релокації бізнесу ВПО, його відновлення в приймаючій громаді, надання робочих місць для ВПО	2	63,2
Надання кредитів на пільгових умовах, податкових та інших пільг підприємствам, які активно працевлаштовують ВПО та створюють для них робочі місця	3	57,9
Запровадження державою ефективних економічних механізмів заохочення роботодавців/підприємців до працевлаштування ВПО (через збільшення термінів надання грошових компенсацій заробітної плати працевлаштованої ВПО, грошові компенсації на перекваліфікацію ВПО тощо)	4	55,3
<i>Соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні заходи</i>		
Популяризація у медіа позитивного досвіду успішних ВПО, тих підприємств, які активно працевлаштовують ВПО	1	53
Удосконалення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО та їх потреби, її інтеграція з іншими базами даних та державними реєстрами	2	47
Налагодження ефективної комунікаційної взаємодії між місцевими центрами зайнятості, ВПО та роботодавцями, з залученням ІКТ, цифрових технологій	2	47
Поширення та використання в Україні позитивного міжнародного досвіду роботи з вимушеними переселенцями через війну	3	45

Загалом проведена соціальна експертиза має значну науково-методичну та практичну цінність (рис. 11).

Практична цінність результатів соціальної експертизи щодо оцінки потреб, проблем та можливостей адаптації та суспільної інтеграції ВПО у приймаючі громади

1. Комплексний «зріз» потреб ВПО, їх актуалізованості, гостроти та рівня задоволеності дозволяє визначити обґрунтовані пріоритети при формуванні державної політики щодо повноцінної інтеграції ВПО у приймаючі громади та стає підґрунтям для прийняття адресних управлінських рішень, спрямованих на задоволення найактуальніших потреб ВПО, на розв'язання найбільш гострих проблем, в нинішніх умовах

2. Оцінка існуючих державних інструментів задоволення потреб ВПО з точки зору їх повноти, відповідності потребам ВПО та ефективності дозволила оцінити наявний арсенал таких інструментів, ступінь їх відповідності потребам ВПО, визначити «вузькі» місця в наявному інструментарії

3. Оцінка життєстійкості ВПО в нових умовах, характеру та рівня їхньої інтегрованості до приймаючих громад (за визначеними у дослідженні аспектами) дозволила виявити ключові параметри життєстійкості, орієнтовні кількісні показники, характер інтегрованості ВПО для формування відповідних державних та місцевих політик

4. Результати проведеної соціальної експертизи виявили пріоритетні соціальні інституції України, що сприяють забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості, розкрили значущі та формальні інституції, що необхідно враховувати при формуванні та реалізації регуляторних політик щодо інтеграції ВПО до приймаючих громад

5. Експертиза та виявлення пріоритетності заходів організаційно-управлінського, економічного, соціально-психологічного та інформаційно-комунікаційного характеру щодо забезпечення потреб ВПО, їх соціальної адаптації та інтеграції у приймаючі громади дозволить удосконалити оперативну управлінську діяльність та відкоригувати пріоритети цієї діяльності, що суттєво підвищить її ефективність.

Рис. 11. Основні аспекти практичної цінності і значущості результатів соціальної експертизи щодо оцінки проблем, потреб та суспільної інтеграції ВПО у приймаючі громади в умовах посилення загроз соціальній безпеці України

Отже, проведена соціальна експертиза дозволила обґрунтувати, апробувати на практиці концептуальні, науково-методичні, емпіричні засади оцінки проблем, потреб та суспільної інтеграції внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у приймаючі громади в умовах посилення загроз соціальній безпеці внаслідок неоголошеної повномасштабної війни проти України. Така експертиза є підґрунтям для удосконалення чинної регуляторної політики державного та місцевого рівнів, прийняття обґрунтованих управлінських рішень стратегічного та тактичного характеру.

**ДОДАТОК.
АНКЕТА ЕКСПЕРТА
(інструментарій дослідження)**

**Національний фонд досліджень України
Національний університет водного господарства та природокористування**

**АНКЕТА
експерта з проблем, потреб та суспільної інтеграції
внутрішньо переміщених осіб (ВПО) у приймаючі громади
в умовах війни та посилення загроз соціальній безпеці**

Шановний(а) експерте!

Повномасштабна збройна російська агресія значно розширила масштаби і гостроту проблем вимушеного внутрішнього переміщення громадян України через воєнні небезпеки. У зв'язку зі значним зростанням кількості ВПО в країні, розширенням спектру проблем, на які держава та суспільство мають активно реагувати, актуалізується пошук ефективних шляхів та інструментів задоволення потреб ВПО у житлі, життєзабезпеченні, працевлаштуванні, медичних і освітніх послугах тощо; їхньої адаптації та інтеграції в нове соціальне середовище, а також залучення їх ресурсного потенціалу до життєдіяльності приймаючих громад.

Задоволення потреб, збалансування інтересів ВПО з інтересами приймаючих громад стає запорукою їх успішної взаємодії, що знижує ризики соціальній безпеці людини, суспільства і держави.

Просимо Вас відповісти на запитання анкети, надати особисті оцінки, судження, доповнення та пропозиції. Результати дослідження будуть використані для науково-практичних цілей з метою обґрунтування ефективних управлінських рішень щодо забезпечення потреб, посилення соціальної захищеності і залучення ресурсного потенціалу ВПО до життєдіяльності приймаючих громад.

Щиро дякуємо за згоду взяти участь в опитуванні!

ЯК ПРАЦЮВАТИ З АНКЕТОЮ

В анкеті наведені різні типи запитань, тож Вам необхідно слідувати коротким інструкціям наведеним безпосередньо у запитаннях (із запропонованих варіантів відповідей обрати один або декілька таких, що відповідають Вашій думці, проранжувати наведені варіанти тощо). За необхідності там, де це передбачено, просимо Вас написати свої зауваження та доповнення. Просимо Вас не пропускати жодного питання!

I. ОЦІНКА ПОТРЕБ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ (ВПО)³

1. Висловіть свою думку щодо важливості та першочерговості задоволення потреб ВПО. Для цього у вільній клітинці кожній потребі присвойте ранг від 1 до 11, де 1 – найважливіша потреба, ..., 11 - найменш важлива потреба. Кожен ранг можна використати лише один раз.

1. Потреба у забезпеченні житлом	
Ранг	% до тих, хто відповів
1	76,3
2	2,6
3	0
4	2,6
5	0
6	5,3
7	0
8	2,6
9	0
10	2,6
11	7,9
2. Потреби у гуманітарному забезпеченні (кошти від благодійників, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування)	
1	2,6
2	28,9
3	7,9
4	18,4
5	13,2
6	5,3
7	5,3
8	7,9
9	2,6
10	7,9
11	0
3. Потреба в працевлаштуванні й трудовій реалізації	
1	2,6
2	39,5
3	26,3
4	5,3
5	5,3
6	5,3
7	7,9
8	2,6
9	5,3
10	0
11	0
4. Потреба у підприємницькій активності (релокація та розвиток бізнесу на новому місці, започаткування нового бізнесу)	
1	0

³ Після повномасштабного військового вторгнення у лютому 2022 року значно зростає кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які знаходяться в особливо вразливому стані, оскільки багато хто з них змушені були пережити жах активних бойових дій, понести втрати внаслідок війни, покинути власні домівки, повністю змінити соціальне середовище. Багато хто повністю втратив житло, роботу, близьких, здоров'я тощо. Певна категорія ВПО вдруге переживає вплив війни на їхнє життя (ті, що вимушені були залишити все у зв'язку зі збройним конфліктом на Донбасі та анексією Криму). Тому важливо визначити спектр проблем і потреб ВПО та сприяти їх розв'язанню та задоволенню.

2	2,6
3	10,5
4	23,7
5	7,9
6	7,9
7	5,3
8	23,7
9	7,9
10	2,6
11	7,9
5. Потреба у соціальній підтримці (відновлення або призначення пенсій, пільг, соціальних виплат; доступність соціальних послуг; соціальна допомога з боку соціальних працівників; сторонній догляд)	
1	0
2	10,5
3	34,2
4	10,5
5	23,7
6	7,9
7	5,3
8	0
9	5,3
10	0
11	2,6
6. Потреба в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації (збереження здоров'я; фізична та соціально-психологічна реабілітація; медичні послуги)	
1	0
2	0
3	10,5
4	15,8
5	28,9
6	28,9
7	7,9
8	5,3
9	0
10	2,6
11	0
7. Потреба в здобутті освіти, у перекваліфікації, професійному розвитку	
1	2,6
2	0
3	2,6
4	5,3
5	7,9
6	15,8
7	31,6
8	7,9
9	5,3
10	15,8
11	5,3
8. Потреба в правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі (відновлення втрачених документів, оформлення статусу ВПО)	

1	2,6
2	0
3	0
4	10,5
5	7,9
6	7,9
7	15,8
8	34,2
9	13,2
10	7,9
11	0
9. Потреба у суспільній повазі та визнанні	
1	3
2	7,9
3	7,9
4	0
5	2,6
6	0
7	2,6
8	7,9
9	26,3
10	15,8
11	26,3
10. Потреба у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище (соціальні зв'язки та комунікації, моральна підтримка в новому соціальному середовищі)	
1	0
2	7,9
3	0
4	7,9
5	0
6	0
7	15,8
8	5,3
9	21,1
10	28,9
11	13,2
11. Потреба у захищеності прав і свобод	
1	10,5
2	0
3	0
4	0
5	2,6
6	15,8
7	2,6
8	2,6
9	13,2
10	15,8
11	36,8
Інша важлива потреба (напишіть) _____	
1 - Місця в садках і школах для дітей	2,6

2		0
3		0
4		0
5	Потреба із забезпеченням документального супроводу в оформленні даних про зруйноване житло	2,6
6	Потреба в психологічній реабілітації	2,6
7		
8	Потреба соціальної інтеграції	2,6
9		0
10		0
11		0

2. Висловіть свою думку щодо оцінки рівня задоволеності кожної з наведених в таблиці потреб ВПО виходячи з того, що:

0-20% - потреба не задовольняється або задовольняється дуже слабо;

21-40% - потреба задовольняється слабо;

41-60% - потреба задовольняється на середньому рівні;

61-80% - потреба задовольняється на належному рівні;

81-100% - потреба задовольняється практично повністю. (відзначте одну відповідь у кожному рядку)

№	Потреба ВПО	Рівень задоволеності потреби, % до тих, хто відповів				
		0-20	21-40	41-60	61-80	81-100
	Потреба у забезпеченні житлом.	50,0	31,6	13,2	2,6	2,6
	Потреби у гуманітарному забезпеченні (кошти від благодійників, одяг, взуття, теплі речі, продукти харчування).	0	18,4	34,2	42,1	5,3
	Потреба в працевлаштуванні й трудовій реалізації	7,9	34,2	47,4	10,5	0
	Потреба у підприємницькій активності (релокація та розвиток бізнесу на новому місці, започаткування нового бізнесу).	7,9	34,2	42,1	15,8	0
	Потреба у соціальній підтримці (відновлення або призначення пенсій, пільг, соціальних виплат; доступність соціальних послуг; соціальна допомога з боку соціальних працівників; сторонній догляд).	2,6	10,5	28,9	47,4	10,5
	Потреба в медичній допомозі, лікуванні та реабілітації (збереження здоров'я; фізична та соціально-психологічна реабілітація; медпослуги).	2,6	10,5	50,0	28,9	7,9
	Потреба в здобутті освіти, у перекваліфікації, професійному розвитку.	5,3	0	42,1	26,3	26,3
	Потреба в правовій та інформаційно-консультаційній підтримці та допомозі (відновлення втрачених документів, оформлення статусу ВПО тощо).	2,6	2,6	36,8	39,5	18,4
	Потреба у суспільній повазі та визнанні.	10,5	10,5	39,5	36,8	2,6
	Потреба у соціальній адаптації, інтеграції в нове соціальне середовище (соціальні зв'язки та комунікації, моральна підтримка в новому соціальному середовищі)	7,9	13,2	50,0	21,1	7,9
	Потреба у захищеності прав і свобод.	5,3	13,2	44,7	31,6	5,3
	Інша важлива потреба (напишіть) _____	0	0	0	0	0

II. ОЦІНКА ІНСТРУМЕНТІВ ЗАДОВОЛЕННЯ ПОТРЕБ ВПО ТА СПРИЯННЯ ЇХ ІНТЕГРАЦІЇ У ПРИЙМАЮЧІ ГРОМАДИ

3. На Вашу думку, в якій мірі ВПО поінформовані про інструменти соціального захисту, що надає для них держава? (відзначте одну відповідь)

Ступінь поінформованості	%
0-20%	2,63
21-40%	21,05
41-60%	36,84
61-80%	28,95
81-100%	10,53

4. Як Ви вважаєте, до яких саме джерел інформації в першу чергу звертаються ВПО для отримання послуг, задоволення власних потреб? (відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Джерела інформації	%
Інтернет сайти новин	42,1
Соціальні мережі (Facebook, YouTube, WhatsApp, Instagram)	73,7
Веб-сайти, інтернет-сторінки відповідальних органів влади (Мінреінтеграції, Мінсоцполітики, Державний центр зайнятості тощо)	50,0
Портал державних послуг он-лайн Дія (Є-Допомога, Є-Житло, Є-Робота тощо)	44,7
Органи соціального захисту та соцзабезпечення на місцях (веб-сайти, контактні телефони, консультування з їх працівниками)	55,3
Волонтерські та профільні громадські організації (веб-сайти, контактні телефони, консультування з їх працівниками)	52,6
Засоби масової інформації (радіо, телебачення)	31,6
Спілкування, обмін інформацією з іншими ВПО, хто переїхав в цю ж місцевість	68,4
Інше (напишіть)	0,0

5. Як Ви вважаєте, наскільки повно та ефективно визначені державою інструменти задовольняють потреби ВПО?

Для фіксації відповіді відмітьте у кожному рядку тільки одну клітинку щодо певного інструменту, з огляду на те, що інструмент: 1 – не повною мірою і неефективно задовольняє потреби, ..., 5 – повною мірою та ефективно задовольняє потреби.

5.1. Інструменти для задоволення ПОТРЕБ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЖИТЛОМ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Державна підтримка будівництва / придбання доступного житла	60,5	21,1	13,2	2,6	2,6
2	Надання довгострокових (до 20 років) кредитів, які надаються індивідуальним забудовникам житла на селі	36,8	36,8	18,4	2,6	5,3
3	Безоплатне отримання у тимчасове користування з оплатою житлово-комунальних та інших послуг житлових приміщень	21,1	31,6	31,6	15,8	0,0
4	Отримання у платне користування житла із житлового фонду соціального призначення	31,6	34,2	21,1	7,9	5,3
5	Отримання податкової знижки за договором оренди житла.	36,8	28,9	13,2	15,8	5,3
6	Отримання грошової компенсації на придбання житла.	47,4	28,9	10,5	7,9	5,3

5.2. Інструменти для задоволення ПОТРЕБ У ЛІКУВАННІ ТА РЕАБІЛІТАЦІЇ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО, % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Надання необхідної медичної допомоги в державних та комунальних закладах охорони здоров'я.	2,63	13,16	36,84	31,58	15,79
2	Встановлення або продовження інвалідності та індивідуальної програми реабілітації за спрощеною процедурою.	10,53	23,68	31,58	21,05	13,16

5.3. Інструменти для задоволення ПОТРЕБ У ПРАЦЕВЛАШТУВАННІ, ДОСТАТНЬОМУ РІВНІ ДОХОДІВ, ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ТА ТРУДОВІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО, % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Компенсація фактичних транспортних витрат на переїзд та на проходження медогляду.	39,5	28,9	23,7	2,6	5,3
2	Компенсація роботодавцю витрат на оплату праці працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО за строковими трудовими договорами.	39,5	28,9	23,7	2,6	5,3
3	Компенсація роботодавцю витрат на перепідготовку та підвищення кваліфікації працевлаштованих зареєстрованих безробітних з числа ВПО.	28,9	28,9	21,1	15,8	5,3
4	Спрощена процедура призначення допомоги по безробіттю.	10,5	28,9	23,7	23,7	13,2
5	Одноразове отримання ваучера для підтримання конкурентоспроможності на ринку праці.	23,7	21,1	21,1	15,8	18,4
6	Забезпечення дітей грудного віку та другого року життя з числа ВПО безкоштовним харчуванням.	21,1	10,5	31,6	31,6	5,3

5.4. Інструменти для задоволення ПОТРЕБ В ОСВІТІ ТА ПРОФЕСІЙНОМУ РОЗВИТКУ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО, % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Продовження освіти в інших регіонах України за рахунок держбюджету.	5,26	18,42	28,95	26,32	21,05
2	Отримання державної цільової підтримки для здобуття вищої освіти.	5,26	23,68	26,32	31,58	13,16
3	Державне замовлення на підготовку фахівців і кадрів, формування мережі навчальних закладів з урахуванням наявної кількості ВПО.	7,89	36,84	31,58	13,16	10,53
4	Разове безоплатне навчання зі стипендіальним забезпеченням на підготовчих курсах закладів вищої освіти тривалістю до одного року з наступним вступом до закладів вищої освіти як ВПО.	10,53	21,05	34,21	26,32	7,89
5	Влаштування дітей ВПО у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади.	7,89	15,79	28,95	26,32	21,05
6	Забезпечення безкоштовним харчуванням дітей, які навчаються у дошкільних, загальноосвітніх, професійно-технічних навчальних закладах.	7,89	10,53	21,05	36,84	23,68

5.5. Інструменти для задоволення БАЗОВИХ ПОТРЕБ ДЛЯ АДАПТАЦІЇ В НОВЕ СОЦІАЛЬНОЇ СЕРЕДОВИЩЕ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Призначення / збереження соціальних виплат згідно чинного законодавства.	2,6	15,8	18,4	26,3	36,8
2	Отримання одноразової грошової допомоги.	7,9	15,8	18,4	39,5	18,4
3	Отримання щомісячної допомоги на проживання та інших видів підтримки.	2,6	18,4	18,4	36,8	23,7
4	Отримання гуманітарної та іншої допомоги.	2,6	5,3	28,9	39,5	23,7
5	Інформаційно-консультаційний супровід	2,6	7,9	34,2	31,6	23,7

5.6. Інструменти для задоволення ПОТРЕБ У СУСПІЛЬНІЙ ПОВАЗІ ТА ВИЗНАННІ

№	Інструмент	Відповідність інструменту потребам ВПО % до тих, хто відповів				
		1	2	3	4	5
1	Заборона нарахування пені та/або штрафів на основну суму заборгованості по кредитах та позиках.	10,5	26,3	26,3	18,4	18,4
2	Звільнення від обов'язку погашення основної суми та відсотків по іпотечним кредитам.	13,2	18,4	31,6	21,1	15,8
3	Відпустка без збереження заробітної плати тривалістю не більше 90 календарних днів у період воєнного стану.	5,3	13,2	28,9	23,7	28,9
4	Отримання безкоштовної правової допомоги.	0,0	13,2	21,1	36,8	28,9
5	Отримання безкоштовної психологічної допомоги і реабілітації.	10,5	5,3	21,1	39,5	23,7

III. ОЦІНКА ЖИТТЕСТІЙКОСТІ ТА РІВНЯ ІНТЕГРАЦІЇ ВПО

6. Як Ви вважаєте, в чому виявляється внутрішня стійкість людини? (відзначте не більше п'яти варіантів відповідей)

Характеристики внутрішньої стійкості людини	% до тих, хто відповів
Психічне здоров'я, висока стресостійкість, оптимізм, доброзичливість, віра і надія на краще	97,4
Вміння комунікувати в новому соціальному середовищі, здатність відстояти себе та свої інтереси.	76,3
Здатність до швидкої адаптації в екстремальних умовах	65,8
Фізичне здоров'я, здатність до відновлення	60,5
Здатність задовольняти найнеобхідніші потреби в несприятливих умовах життєдіяльності, знаходити необхідні ресурси для вирішення проблем своїх і свого найближчого оточення	44,7
Спроможність відновлюватись після впливу наслідків війни.	44,7
Збереження власної «системи підтримки»: зміцнення стосунків з рідними та близькими людьми, з собою, з природою і Богом.	34,2
Здатність до стійкого розвитку після екстремальних ситуацій.	21,1
Інше (напишіть) _____	0,0

7. Як Ви вважаєте, з Вашого досвіду, серед ВПО багато тих, кого можна віднести до стійких особистостей?

Серед ВПО стійких особистостей	% до тих, хто відповів
Більшість	23,7
50 на 50	57,9
Меншість	18,4

8. Наскільки інтенсивно в своїй діяльності щодо задоволення потреб ВПО Ви використовуєте сучасні цифрові та мережеві інструменти (портал «Дія», мобільні застосунки, месенджери, профільні групи в соціальних мережах та месенджерах, сайти держструктур тощо)?

Інтенсивність використання сучасних цифрових та мережевих інструментів	%
Використовую постійно - це невід'ємна складова організації діяльності для комунікації, пошуку інформації, організації та координації діяльності	55,3
Використовую достатньо часто, але це не є невід'ємною складовою організації основної діяльності	44,7
Використовую рідко	0,0
Не використовую зовсім	0,0

9. Як Ви вважаєте, організована і якісна діяльність яких базових соціальних інституцій найбільше сприяє забезпеченню базових потреб ВПО та посиленню їхньої життєстійкості⁴?
(відзначте не більше п'яти варіантів відповідей)

Базові соціальні інституції	% до тих, хто відповів
Гуманітарні хаби/центри надання гумдопомоги ВПО, волонтерські, благодійні організації	79,0
Приймаючі територіальні громади, органи місцевого самоврядування	71,1
Центри надання адміністративних і соціальних послуг населенню (ЦНАПи)	47,4
Центри тимчасового розміщення ВПО, оперативно створені на базі навчальних закладів, санаторіїв, гуртожитків	47,4
Регіональні органи державної влади (Обласні ради, Обласні військові адміністрації, в т.ч. Управління праці та соціального захисту населення).	42,1
Медичні заклади різної спрямованості (для фізичної та психологічної реабілітації)	34,2
Центральні органи державної влади (Мінсоцполітики, Мінреінтеграції, інші)	26,3
Центри надання безоплатної правової, інформаційно-консультативної допомоги	23,7
Центри зайнятості на регіональному та місцевому рівнях	18,4
Громадські ради ВПО	18,4
Освітні заклади	13,2
Центри життєстійкості (новостворені)	7,9
Громадські приймальні депутатів	2,7
Інше (напишіть) _____	0,0

⁴ Злагоджена й ефективна робота, виконання покладених функцій на державні та громадські інституції щодо розв'язання гострих проблем ВПО в умовах війни є проявом національної стійкості, передумовою посилення життєстійкості вимушено переміщеної особи

10. Оцініть в цілому рівень інтегрованості ВПО у територіальні громади за період повномасштабного вторгнення - з 24 лютого 2022 р. до сьогодні.

Рівень інтегрованості ВПО	% до тих, хто відповів
ВПО практично інтегрувалися в нове соціальне середовище (тергромаду).	18,4
ВПО частково інтегрувалися в нове соціальне середовище (тергромаду).	5,3
ВПО практично не інтегрувалися в нове соціальне середовище.	76,3

11. Оцініть інтегрованість ВПО у територіальні громади за окремими критеріями, враховуючи, що 1 – переважна більшість ВПО не беруть жодної участі у відповідній складовій відносин, має суттєво нижчий рівень інтересу порівняно з місцевими мешканцями,..., 5 – переважна більшість ВПО беруть активну участь, сформована громадянська позиція відповідає рівню активного місцевого мешканця, 6 – частина ВПО демонструють вищу активність, ніж місцеві мешканці. (відзначте одну відповідь у кожному рядку)

№	Критерії інтегрованості ВПО	Рівень інтегрованості					
		1	2	3	4	5	6
Політична та релігійна інтегрованість, % до тих, хто відповів							
1	Активно стежать за політичними подіями на рівні громади, беруть участь в обговореннях, дискусіях, в т.ч. в соціальних медіа.	10,5	31,6	23,7	15,8	10,5	7,9
2	Виявляють повагу до представників різних віросповідань, докладають зусиль для розвитку толерантного ставлення (щонайменше у власному культурно-побутовому просторі).	5,3	13,2	31,6	31,6	10,5	7,9
3	Активно долучаються до ініціатив забезпечення рівності прав і свобод у громаді, викорінення дискримінаційних практик.	7,9	36,8	21,1	15,8	18,4	0,0
4	Активно залученні до процесу прийняття рішень на місцевому рівні та розробки місцевих політик.	15,8	42,1	21,1	15,8	2,6	2,6
Економічна інтегрованість % до тих, хто відповів							
5	Активно шукають роботу та інші легальні способи отримання доходів.	5,3	10,5	26,3	31,6	15,8	10,5
6	У трудових відносинах діють на засадах рівності прав, справедливої конкуренції та поширюють ці принципи в своєму середовищі.	0,0	15,8	21,1	34,2	21,1	7,9
7	Докладають зусиль щодо захисту прав споживачів	0,0	28,9	31,6	21,1	13,2	5,3
8	Керівники релокованих підприємств та організацій мають таке ж ставлення з боку влади та населення, що і місцеві суб'єкти господарювання, у своїй діяльності виявляють повагу до світогляду та цінностей місцевих мешканців, повністю інтегрувавшись до нових умов.	2,6	15,8	28,9	28,9	15,8	7,9
9	Релокований бізнес та ВПО отримують доходи та беруть участь у формуванні місцевих бюджетів на однакових з місцевим бізнесом та населенням принципах, без жодного тиску чи преференцій у діяльності.	7,9	10,5	28,9	23,7	23,7	5,3
10	Активно залучаються до грантової й проектної діяльності для самоактуалізації й розвитку місцевої громади.	2,6	15,8	23,7	23,7	18,4	15,8
11	Докладають зусиль до створення нового бізнесу, реалізації бізнес-проектів, залучення інвестицій у громаду.	2,6	23,7	23,7	18,4	15,8	15,8
Інтегрованість до культурних та спортивних ініціатив громади, % до тих, хто відповів							
12	Залучені до важливих культурних подій в громаді, мистецьких (театральних, музичних, образотворчих) проектів, беруть активну участь в їх організації, проведенні чи відвідуванні	0,0	21,1	31,6	23,7	15,8	7,9

13	Підтримують місцеві ініціативи, спрямовані на розвиток здорового способу життя та заняття спортом (велопробіги, марафони, інше).	2,6	15,8	34,2	23,7	15,8	7,9
Інтегрованість у громадське життя							
14	Залучені до підтримки діяльності громадських організацій (в т.ч. з проблем ВПО), волонтерської діяльності.	2,6	13,2	26,3	26,3	23,7	7,9
15	Активно беруть участь в місцевих ініціативах з питань благоустрою території.	15,8	13,2	42,1	21,1	5,3	2,6
16	Підтримують екологічні ініціативи, спрямовані на безпеку навколишнього середовища, захист тварин та збереження природної екосистеми.	15,8	23,7	36,8	15,8	5,3	2,6
17	Відмовляються від споживання певних товарів та послуг з політичних чи екологічних причин (наприклад, шкода для довкілля громади, неекономне використання ресурсів).	28,9	18,4	21,1	18,4	10,5	2,6
18	Готові відстоювати інтереси громади, підписувати петиції, подавати та/чи підтримувати проекти громадського бюджету.	13,2	42,1	15,8	13,2	7,9	7,9
19	Готові брати участь у правозахисних проектах та/чи ініціативах, активно обстоювати свої права, права мешканців приймаючої громади, залучатися до ініціатив громадського контролю, докладати зусиль до справедливого вирішення спірних ситуацій щодо захисту прав і свобод.	13,2	28,9	21,1	13,2	18,4	5,3
20	Беруть активну участь у підтримці ЗСУ та протидії російській агресії у доступних формах (протидія пропагандистським ідеям рф, поширення патріотичних ідей та участь в зборі коштів на потреби ЗСУ та підтримку реабілітації поранених воїнів, звільнених з полону громадян).	2,6	10,5	18,4	23,7	23,7	21,1
Соціально-психологічна інтегрованість, % до тих, хто відповів							
21	Доклали зусиль до стійкого входження в новий соціальний простір, сформували стійкі дружні зв'язки та позитивне оточення відповідно до життєвих цінностей, що втримує від подальшого переміщення.	2,6	15,8	34,2	23,7	23,7	0,0
22	Виявляють толерантність до гендерних, вікових відмінностей, готові підтримувати відповідні громадські ініціативи.	2,6	15,8	31,6	18,4	23,7	7,9
23	Виявляють довіру до органів влади, беруть участь у громадських радах, діяльності місцевих соціальних спільнот.	10,5	26,3	36,8	13,2	10,5	2,6
24	Виявляють довіру до громади, відчують підтримку, що дозволяє самореалізуватись.	2,6	34,2	23,7	26,3	13,2	0,0
25	Долучаються до ініціатив психологічного відновлення, поширюють кращий досвід.	2,6	28,9	31,6	23,7	13,2	0,0

12. Як Ви вважаєте, чи виникають у громадах проблеми у зв'язку з прибуттям ВПО?

	% до тих, хто відповів
Так, виникають значні проблеми	26,3
Виникають певні труднощі	73,7
Ні, не виникають	0,0

13. Які серед зазначених проблем, пов'язаних із ВПО, найбільше обтяжують територіальні громади, на Вашу думку?

(відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Проблеми	% до тих, хто відповів
Проблеми із забезпечення житлом ВПО	92,1
Зростання навантаження на заклади освіти та дошкільні заклади у зв'язку з потребами ВПО	50,0
Зростання навантаження на медичні заклади у зв'язку зі зростанням потреб у медичних послугах за рахунок ВПО	39,5
Зростання навантаження на місцеву інфраструктуру в цілому	26,3
Зростання навантаження на ЦНАПи, інші органи надання соціальних послуг населенню	26,3
Зростання навантаження на відділи соціального захисту	39,5
Зростання навантаження на служби зайнятості	10,5
Посилення навантаження та конкуренції на ринку праці	34,2
Збільшення кількості бідних знедолених громадян у громаді	15,8
Зростання соціальної напруженості у приймаючій територіальній громаді, несприйняття ВПО мешканцями громади	26,3
Зростання злочинності	5,3
Соціокультурні відмінності (в мові, традиціях, цінностях, способі життя тощо)	21,1
Зростання цін на житло та оренду житла	39,5
Дефіцит місцевих бюджетів за рахунок зростання видатків на проблеми ВПО	21,1
Інше <i>(напишіть)</i>	0,0

14. Як Ви вважаєте, які перешкоди на шляху ефективного залучення ВПО до життя приймаючих громад є найбільш значущими? (відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Перешкоди	% до тих, хто відповів
Дефіцит місцевих ресурсів, що не дозволяє вирішити проблеми забезпечення ВПО соціальними послугами	68,4
Відсутність мотивації ВПО до інтеграції у громаду у зв'язку з надією на повернення до рідних місць	63,2
Відсутність соціального житла для ВПО	76,3
Відсутність вакансій у громаді	42,1
Байдужість з боку громади до проблем та потреб ВПО	36,8
Внутрішній спротив громади через соціокультурні відмінності	10,5
Відсутність інформування представників місцевої громади про існуючі проблеми та особливі потреби ВПО і необхідність їх підтримки	26,3
Переважаючі у складі ВПО людей пенсійного віку, непрацевдатних	26,3
Обмеженість у ЗМІ інформації про позитивні приклади інтеграції ВПО у громади	10,5
Прибуття до громади значної частки ВПО, які живуть за межею бідності, знаходяться у незадовільному психоемоційному стані	23,7
Інше <i>(напишіть)</i>	0,0

15. Що, на Вашу думку, у першу чергу перешкоджає позитивному ставленню місцевого населення до ВПО? (відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Перешкоди	% до тих, хто відповів
Низький рівень солідарності в самій громаді, несформованість здорових продуктивних відносин між членами приймаючої громади	44,7
Значні навантаження на громаду у зв'язку з війною, зниження соціальної інтеграції	63,2
Відмінності у політичних поглядах, громадянській позиції	28,9
Несприйняття російської мови	44,7
Негативне сприйняття ВПО місцевим населенням через брак ресурсів	23,7
Небажання ВПО залучатися до життя територіальної громади	42,1
Низькі ресурсні можливості й рівень життя в громаді	44,7
Відсутність інформаційної пропаганди про ВПО як про ресурс розвитку громади	23,7
Низька активність з боку лідерів громади та місцевої бізнес-спільноти щодо підтримки ВПО	21,1
Інше (напишіть)	5,3
- ви хоч і говорите українською, але не так як ми	2,6
- місцеве населення в переважній більшості толерантно ставиться до ВПО	2,6

16. Визначте, будь ласка, чи існує конфліктність на сьогодні у відносинах такого рівня, як зазначено в таблиці, враховуючи, що 1 – конфліктності абсолютно немає, ..., 5 – напруженість стосунків, частота та гострота конфліктів максимально висока. (відзначте одну відповідь у кожному рядку)

Відносини між	Рівень конфліктності у взаємодії сторін, % до тих, хто відповів				
	1	2	3	4	5
ВПО та члени родини	26,3	34,2	23,7	13,2	2,6
ВПО та учасники бойових дій	44,7	26,3	13,2	7,9	7,9
ВПО та мешканці приймаючих громад	7,9	26,3	47,4	15,8	2,6
ВПО та роботодавці	13,2	44,7	15,8	23,7	2,6
ВПО та органи влади, відповідальні за надання державних соціальних гарантій, послуг та пільг	10,5	34,2	39,5	13,2	2,6

17. Якщо Ви відзначили наявність конфліктності у стосунках ВПО з іншими суспільними групами (попереднє питання), то, будь ласка, оцініть актуальність визначених проблем, що перешкоджають соціальній адаптації та інтеграції ВПО в суспільне життя. При цьому врахуйте, що 1 – проблема незначна, має поодинокі прояви або відсутня, ..., 5 – проблема є максимально актуальною і поширеною. (відзначте один варіант відповіді у кожному рядку)

Проблеми, що перешкоджають соціальній адаптації та інтеграції ВПО	Рівень прояву проблеми, % до тих, хто відповів				
	1	2	3	4	5
Власні особистісні причини (психологічні та ін.)	18,4	18,4	36,8	18,4	7,9
Бюрократичні бар'єри щодо задоволення потреб	15,8	10,5	36,8	23,7	13,2
Недостатнє сприяння інтеграції ВПО з боку територіальних громад.	13,2	28,9	31,6	23,7	2,6
Дискримінація ВПО та неповага до них.	26,3	42,1	10,5	15,8	5,3
Інше (напишіть)	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

18. Які найбільш вагомі позитивні наслідки інтеграції ВПО очікуються у територіальній громаді, де вони проживають? (відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Позитивні наслідки інтеграції ВПО для тергромади	%
Зростання загальної соціальної активності за рахунок громадських активістів із числа ВПО	31,6
Активізація підприємницької діяльності, відкриття ВПО нових підприємств із новими робочими місцями та для мешканців громади	60,5
Поліпшення іміджу громади на місцевому і регіональному рівнях завдяки високій інтегрованості ВПО, дружнім відносинам між ними і членами громади	28,9
Розвиток споживчого ринку	36,8
Заповнення на ринку праці вакансій, не затребуваних постійним населенням	42,1
Зростання якості та кількості трудового потенціалу, що посилює економічну спроможність громади	57,9
Зростання кількості громадських об'єднань у територіальній громаді	10,5
Стимулювання розвитку громади за рахунок допомоги міжнародних організацій ВПО, що мешкають у громаді	44,7
Зростання надходжень до місцевого бюджету за рахунок податків та витрат ВПО	34,2
Розвиток соціальної інфраструктури громади, виділення додаткових ресурсів завдяки ВПО	10,5
Консолідація зусиль ВПО, громади, влади, бізнесу на засадах партнерства	18,4
Активізація інноваційної та інвестиційної діяльності в громаді, в регіоні	13,2
Позитивні зміни в структурі видів економічної діяльності громад за рахунок релокацій бізнесу, що належить ВПО	23,7
Позитивні зміни у професійній структурі зайнятості за рахунок прибуття фахівців дефіцитних професій	31,6
Інше (напишіть)	0,0

19. Які переваги, на Вашу думку, одержать внутрішньо переміщені особи внаслідок інтеграції до територіальних громад? (відзначте не більше п'яти варіантів відповіді)

Переваги для ВПО від успішної інтеграції	%
Мінімізація ризиків соціального відторгнення	36,8
Покращення умов життєзабезпечення для тривалого перебування ВПО у тергромадах (нормальні житлові умови, доступ до води, електроенергії, Інтернету, опалення)	57,9
Зростання толерантності членів громад до ВПО, стирання культурних бар'єрів	34,2
Зростання адаптаційних та інтеграційних здібностей ВПО	26,3
Зростання довіри ВПО до влади	13,2
Зростання у ВПО віри у власні сили, можливості самореалізації	36,8
Підвищення рівня матеріального забезпечення, зайнятості, регулярності доходів	36,8
Створення можливості для виходу із статусу «нових бідних»	13,2
Зростання соціальної захищеності ВПО, доступності до соціальних послуг	42,1
Зростання можливостей участі ВПО в розв'язанні спільних проблем, прийнятті та реалізації рішень у громаді	15,8
Зростання можливості для розвитку людського потенціалу	21,1
Відновлення соціального статусу, підвищення соціальної активності	15,8
Розвиток місцевої демократії, самоорганізація ВПО, створення громадських організацій (об'єднань) ВПО	13,2
Зміцнення сімейних відносин, розширення кола друзів з числа ВПО та членів громади	34,2
Запобігання та медіація конфліктів в обраних територіальних громадах, стороною яких є чи можуть стати ВПО, та здійснення заходів для мінімізації ризиків виникненню нових подібних конфліктів у майбутньому	10,5
Інше (напишіть)	0,0

IV. ЗАХОДИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОЇ АДАПТАЦІЇ ТА ІНТЕГРАЦІЇ ВПО У НОВЕ СЕРЕДОВИЩЕ

20. Як Ви вважаєте, які організаційно-управлінські заходи більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у громаду? (відзначте не більше семи варіантів відповіді)

Організаційно-управлінські заходи	%
Удосконалення чинних механізмів вивчення потреб ВПО для раціонального використання бюджетних та інших ресурсів держави й місцевих громад, перехід від тимчасових заходів негайного реагування до системних рішень щодо забезпечення потреб ВПО.	71,1
Запровадження системи періодичної оцінки потреб ВПО, у тому числі з можливістю збору дезагрегованих даних (результатів соціологічних обстежень, експертних опитувань, глибинних інтерв'ю тощо).	44,7
Визначення реальних потреб і запитів ВПО у працевлаштуванні в місцях вимушеного переміщення з урахуванням наявного професійно-кваліфікаційного рівня.	60,5
Формування інформаційно-аналітичних баз даних на місцях з проблем ВПО, що включають: оцінку матеріальної шкоди, втрат, завданих внаслідок бойових дій; доступу до послуг (надання пільг) соціального забезпечення з урахуванням гендерного аспекту, особливих потреб окремих категорій осіб (осіб з інвалідністю, багатодітних сімей, національних меншин).	47,4
Широка підтримка ініціатив громадських (волонтерських, благодійницьких) організацій, що спрямовані на розв'язання гострих проблем ВПО.	60,5
Удосконалення системи працевлаштування ВПО з широким залученням цифрових інструментів, агрегованих баз даних - єдиної бази вакансій (пропозиції про роботу, як від державної служби зайнятості, так і з інших джерел), що дозволяє роботодавцю швидко знайти необхідного працівника, а шукачу роботи – нове робоче місце.	39,5
Створення спеціального органу на рівні територіальних громад з підтримки, адаптації та інтеграції ВПО.	15,8
Координація зусиль державних органів та громадських організацій при розв'язанні проблем ВПО.	44,7
Реалізацію заходів, визначених в «Стратегії державної політики щодо внутрішнього переміщення на період до 2025 року» та відповідного операційного плану.	21,1
Розробка та проведення практикумів із залучення ВПО у життєдіяльність громади.	5,3
Залучення ресурсів релігійних організацій на допомогу і реабілітацію ВПО, участь ВПО в їхній діяльності.	5,3
Активна співпраця ВПО з волонтерськими та громадськими організаціями в місцях переміщення для задоволення власних потреб і допомоги ЗСУ.	31,6
Інформування громадськості про приклади ефективного залучення ВПО у громади, громадські та релігійні організації.	23,7
Прийняття підзаконних нормативно-правових актів, які б забезпечили реалізацію прав та свобод ВПО, визначених Законом України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб»	31,6
Інше (напишіть)	0,0

21. Як Ви вважаєте, які економічні заходи більшою мірою сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громади? (відзначте не більше семи варіантів відповіді)

Економічні заходи	%
Надання кредитів на пільгових умовах, податкових та інших пільг підприємствам, які	57,9

активно працевлаштовують ВПО та створюють для них робочі місця.	
Пріоритетне розміщення державних замовлень на підприємствах, які працевлаштовують ВПО та створюють для них робочі місця.	10,5
Впровадження державних програм підтримки придбання ВПО житла (довгострокові кредити, фінансова допомога та ін.).	84,2
Запровадження державою ефективних економічних механізмів заохочення роботодавців/підприємців до працевлаштування ВПО (через збільшення термінів надання грошових компенсацій заробітної плати працевлаштованої ВПО, грошові компенсації на перекваліфікацію ВПО тощо).	55,3
Створення сприятливих умов для релокації бізнесу ВПО, його відновлення в приймаючій громаді, надання робочих місць для ВПО.	63,2
Розробка та запровадження місцевих програм щодо підтримки підприємницької активності ВПО, ФОП-переселенців та підприємств, які працевлаштовують ВПО.	44,7
Сприяння ВПО у започаткуванні та розвитку соціального підприємництва в приймаючих громадах.	28,9
Вироблення та застосування додаткових мотиваційних та стимулюючих заходів для роботодавців/підприємців, які оформлюють і працевлаштовують ВПО.	7,9
Залучення міжнародної допомоги на реалізацію проєктів та програм на тих підприємствах, що активно працевлаштовують ВПО та створюють робочі місця для них.	44,7
Оновлення і розширення існуючих державних програм для задоволення потреб ВПО на адресній основі з урахуванням втрат внутрішньо переміщеної особи через війну.	44,7
Створення Програм підвищення кваліфікації чи перекваліфікації для ВПО спільно з місцевою владою, які мають враховувати короткострокові та довгострокові потреби місцевого ринку праці.	15,8
Інше (напишіть)	0,0

22. Як Ви вважаєте, які соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні заходи сприятимуть задоволенню потреб та інтеграції ВПО у приймаючі громад? (відзначте не більше семи варіантів відповіді)

Соціально-психологічні та інформаційно-комунікаційні заходи	%
Поширення та використання в Україні позитивного міжнародного досвіду роботи з вимушеними переселенцями через війну.	44,7
Удосконалення Єдиної інформаційної бази даних про ВПО та їх потреби, її інтеграція з іншими базами даних та державними реєстрами.	47,4
Розширити можливості використання цифрової інфраструктури за місцем проживання ВПО	36,8
Інформування членів громади про тих ВПО, які потребують особливої допомоги і моральної підтримки через втрати в умовах війни.	39,5
Налагодження ефективної комунікаційної взаємодії між місцевими центрами зайнятості, ВПО та роботодавцями, з залученням ІКТ, цифрових технологій.	47,4
Посилення комунікації центрів зайнятості з органами місцевого самоврядування та громадськими організаціями, які сприяють працевлаштуванню ВПО для створення спільної бази даних, для впровадження спільних програм по забезпеченню переселенців роботою.	36,8
Популяризація у медіа позитивного досвіду успішних ВПО, тих підприємств, які активно працевлаштовують ВПО.	52,6
Підтримка місцевими органами влади соціальних психологів, медиків, які на волонтерських засадах надають соціально-психологічні та реабілітаційні послуги ВПО та ветеранам на рівні приймаючих громад.	42,1
Створення нових та підтримка діючих центрів соціально-психологічної допомоги ВПО, військовим та їх родинам.	34,2

Створення Координаційних центрів та центрів життєстійкості в територіальних громадах, які надаватимуть допомогу ВПО, військовим та їх родинам.	28,9
Спільні робочі зустрічі депутатів, представників місцевої ради, старост, представників ВПО та громадського сектору для розв'язання нагальних проблем.	13,2
Підвищення доступності публічних просторів (наприклад, для діяльності ВПО в гуманітарних хабах, для відвідування культурних заходів), за рахунок надання місцевою владою можливості безоплатного проїзду/компенсації вартості проїзду у громадському транспорті тим ВПО, чие фінансове становище є скрутним	31,6%
Створення у громаді інформаційних пам'яток для ВПО (в паперовому і електронному вигляді), їх поширення (вокзали, громадський транспорт, торговельні центри, гуманітарні хаби тощо) для орієнтації ВПО в новому життєвому просторі	21,1%
Розширення програми «муніципальна няня» на дітей віком до 6 років, батьки яких є ВПО та активно шукають роботу, інформування про це в центрах соціального захисту	28,9
Інформування та сприяння залученню ВПО до волонтерських ініціатив	26,3
Інше (напишіть)	7,9
1) Проведення навчання із правил екологічної комунікації серед працівників, які безпосередньо працюють із ВПО	2,6
2) Визначення конкретних питань потреб ВПО, а не підготовка загальних проблем, які не завжди відповідають індивідуальним кейсам. Призначення особистого кейс менеджера	2,6
3) Зацікавленість працівників ЦНАПів у виконанні власної роботи, і не передача питань між собою	2,6

БУДЬ ЛАСКА, ВКАЖІТЬ ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО СЕБЕ

Вкажіть Ваш вік:

Вік	%
до 35 років	21,1
36-59 років	68,4
60 років і старші	10,5

Ваша стать:

Стать	%
Жін.	71,1
Чол.	28,9

Ваша освіта:

Рівень освіти експертів	%
Науковий ступінь	28,9
Вища освіта	71,1
Неповна вища освіта	0
Середня спеціальна освіта	0
Загальна середня освіта	0
Інше (напишіть)	0

Сфера діяльності експерта (можна вибрати декілька варіантів):

Ви є представником	%
Науки та освіти, що займається проблемами ВПО	31,6
Органів та структур державної і регіональної влади	18,4
Органів місцевого самоврядування	18,4
Державного органу соціального захисту	7,9
Медичного закладу	2,6
Волонтерської чи іншої громадської організації чи об'єднання	21,1
Інше (напишіть)	0

Вкажіть регіон вашого проживання _____

Регіон проживання	%
Вінницька область	2,6
Дніпропетровська область	7,9
Запорізька область	5,3

м. Київ та Київська область	31,6
Львівська область	15,8
Одеська область	10,5
Полтавська область	2,6
Рівненська область	15,8
Харківська область	2,6
Херсонська область	2,6
Чернівецька область	2,6

ЩИРО ДЯКУЄМО ЗА УЧАСТЬ В ОПИТУВАННІ!